

L'HORT DE L'ECONOMAT DE VNG

EL DRET A L'ALIMENTACIÓ COM A MOTOR DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL

NÚRIA CORTADA I DE LA PEÑA
TREBALL DE FINAL DE GRAU DE TREBALL SOCIAL
Professora: Txus Morata Garcia
Curs 2014-2015 (Itinerari adaptat)
Data de dipòsit: 19 de maig de 2015
FACULTAT D'EDUCACIÓ SOCIAL I TREBALL SOCIAL (FUNDACIÓ PERE TARRÉS)
UNIVERSITAT RAMON LLULL

L'HORT DE L'ECONOMAT DE VNG: EL DRET A L'ALIMENTACIÓ COM A MOTOR DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL

RESUM

La crisi econòmica i sistèmica dels darrers anys ha provocat un descens per sota del llindar de la pobresa de moltes persones i famílies, que s'han trobat afrontant greus dificultats per a la subsistència. Els dispositius de distribució d'aliments, que tenien una funció residual, han recobrat, malauradament, un paper prou important. La idea d'aquest treball és convertir un recurs de banc de queviures pensat des d'una concepció assistencial en un centre de relacions socials on les persones que es beneficien de l'exercici del dret a l'alimentació poden tenir un paper actiu, participatiu i transformador en la seva esfera personal, familiar i local a través de diversos serveis complementaris, dels que se'n desenvolupa un: "l'Hort de l'Economat".

PARAULES CLAU: drets socials, pobresa, distribució alimentària, transformació, hort social

RESUMEN

La crisis económica y sistémica de los últimos años ha provocado un descenso por debajo del umbral de la pobreza de muchas personas y familias que han tenido que hacer frente a graves dificultades para la subsistencia. Los dispositivos de distribución de alimentos, que tenían una función residual, han cobrado de nuevo, desafortunadamente, un papel importante. La idea de este trabajo es convertir un recurso de banco de alimentos pensado desde una concepción asistencial en un centro de relaciones sociales donde las personas beneficiarias del ejercicio de su derecho a la alimentación pueden tener un papel activo, participativo y transformador en su esfera personal, familiar y local a través de varios servicios complementarios, de los que se desarrolla uno: "El Huerto del Economato".

PALABRAS CLAVE: derechos sociales, pobreza, distribución alimentaria, transformación, huerto social

ABSTRACT

The economic and systemic crisis in the past years has led to a decrease in the standard of living of many people and families below the poverty threshold, which has made them, face serious difficulties for subsistence. Food distribution devices, which had a residual function, have unfortunately recovered a fairly important role. The idea of this project is to transform a bank of provisions resource designed from a care conception into a centre of social relations where people who benefit from exercising the right to be fed can play an active, participatory and transformative role in their personal, family and local sphere through various complementary services, of which one of them is developed: a social vegetable garden.

KEY WORDS: social rights, poverty, food distribution, transformation, social vegetable garden

1. L'HORT DE L'ECONOMAT DE VNG: EL DRET A L'ALIMENTACIÓ COM A MOTOR DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL	3
1.1. RESUM	3
1.2. RESUMEN	3
1.3. ABSTRACT	4
1.4. INDEX DE TAULES	6
1.5. INDEX D'IL·LUSTRACIONS	7
2. INTRODUCCIÓ	9
3. LA NECESSITAT D'UN RECURS DE DISTRIBUCIÓ ALIMENTÀRIA	11
3.1. JUSTIFICACIÓ	11
3.2. MARC JURÍDIC	15
3.2.1. Normativa específica de serveis socials	16
3.2.2. Altra normativa relacionada amb el servei de distribució alimentària	19
3.3. BASE TEÒRICA	20
3.3.1. La distribució d'aliments: entre el dret i la beneficència	20
3.3.2. El treball amb un enfocament comunitari: el poder de la relació	26
3.3.3. El context social i polítiques públiques	27
4. L'ECONOMAT DE VNG	35
4.1. ANTECEDENTS DE LA DISTRIBUCIÓ ALIMENTÀRIA A VILANOVA I LA GELTRÚ	35
4.2. DEFINICIÓ DEL SERVEI DE L'ECONOMAT DE VNG	38
4.3. PERSONES DESTINATÀRIES	38
4.4. OBJECTIUS GENERALS	39
4.5. OBJECTIUS ESPECÍFICS	39
4.6. FUNCIONAMENT BÀSIC DE L'ECONOMAT DE VNG	40
4.6.1. L'atenció a les persones	40
4.6.2. L'equipament i els aliments	41
4.6.3. L'equip humà	41
4.6.4. L'aplicatiu informàtic	42
4.7. AVALUACIÓ	43
4.7.1. Comissió Tècnica de Direcció del Servei	44
4.7.2. Eines d'avaluació i seguiment del servei	44

4.7.3. Indicadors d'avaluació i seguiment del Servei	45
4.8. SOSTENIBILITAT	47
4.9. DIMENSIÓ COMUNITÀRIA DE L'ECONOMAT DE VNG	48
5. EL FUTUR: NOUS SERVEIS I ACTIVITATS ENTORN DE L'ECONOMAT DE VNG	53
5.1. UN MODEL D'ANÀLISI: ASSISTÈNCIA – PROMOCIÓ - TRANSFORMACIÓ	53
5.2. UNA LÍNIA ESTRATÈGICA DE DESENVOLUPAMENT PER A L'ECONOMAT DE VNG	58
5.2.1. El malbaratament alimentari	58
5.2.2. La sobirania alimentària	60
5.2.3. Aliments de Km 0	62
5.2.4. Consum responsable 3R	62
5.3. NOVES PROPOSTES DE SERVEIS I ACTIVITATS	63
5.4. L'HORT DE L'ECONOMAT	73
5.4.1. L'hort de l'economat: la llavor de l'autogestió	73
5.4.2. Objectius de l'Hort de l'Economat	74
5.4.3. Descripció i localització. Sinergies.	74
5.4.4. Persones destinatàries	77
5.4.5. Metodologia	79
5.4.6. Activitats a realitzar	85
5.4.7. Equip de Treball	87
5.4.8. Pressupost	89
5.4.9. Avaluació	90
6. CONCLUSIONS	93
7. BIBLIOGRAFIA	96

INDEX DE TAULES

Taula núm. 1: Taxa de risc de pobresa abans de les transferències socials (2000-2013)	11
Taula núm. 2: Taxa d'atur a Catalunya 2005-2014	12
Taula núm. 3: Atur registrat per sexe a Vilanova i la Geltrú (2005-2014)	14
Taula núm. 4: Evolució nombre de persones i famílies ateses al Banc de Queviures de Vilanova i la Geltrú (2005-2013)	36
Taula núm. 5: Quilograms recollits en els Recaptos d'aliments organitzats per la Mesa d'entitats de Vilanova i la Geltrú 2012-2015	49

INDEX D'IL·LUSTRACIONS

Il·lustració núm. 1: Model de beneficència pública.....	21
Il·lustració núm. 2: Model d'un incipient Estat del Benestar (a partir 19878).....	22
Il·lustració núm. 3: Model de l'Estar del Benestar	24
Il·lustració núm. 4: L'Economat de la Pirelli als anys 30	35
Il·lustració núm. 5: Flyer informatiu de la cistella bàsica del servei del Banc de Queviures de Vilanova i la Geltrú (2013)	36
Il·lustració núm. 6: Logo de l'Economat de VNG	38
Il·lustració núm. 7: Quadre comparatiu entre els models habituals de distribució d'aliments i el model que proposa eQuàliment amb aplicació informàtica	43
Il·lustració núm. 8: Joves del PFI fent les pràctiques a l'Economat.....	50
Il·lustració núm. 9: Agraïment de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú a les empreses col·laboradores amb l'Economat de VNG (març 2015)	51
Il·lustració núm. 10: Esquema d'activitat assistencial (Caritas Espanyola, 2012).....	54
Il·lustració núm. 11: Esquema d'activitats promocionals (Caritas Espanyola, 2012).....	56
Il·lustració núm. 12: Esquema d'activitats de transformació (Caritas Espanyola, 2012)	57
Il·lustració núm. 13: Esquema de beneficis de l'aprofitament alimentari (Agència de Salut Pública de Catalunya, 2013)	59
Il·lustració núm. 14: vista aèria del terreny Pastera (Masia en Cabanyes, 1)	76

El treball que teniu a les vostres mans es correspon amb la intenció d'aprofundir en l'evolució d'un model de distribució d'aliments des d'un caràcter assistencialista cap a un servei central amb diversos serveis complementaris que treballi amb les persones sense les necessitats bàsiques cobertes, i que contribueixi a una transformació social en l'àmbit local. La meua hipòtesi és que és possible canviar el model de distribució d'aliments amb un marcat caràcter assistencial que beu de les accions benèfiques nascudes a partir dels segles X i XI a Europa de mans de l'Església i més tard dels poders públics, i crear uns dispositius que garanteixin la nutrició de les persones des de la base del dret a l'alimentació reconegut en la nostra societat. I a la vegada que aquest dispositiu sigui un aglutinador per a altres activitats participades on la voluntat de la persona pren un rol central de cara a recórrer inversament el procés d'exclusió social, tot guanyant en formació, capacitats i relacions inclusives.

El punt central del treball és el servei de l'Economat de VNG, inaugurat el març de 2015 a la ciutat de Vilanova i la Geltrú, que ha estat fruit del treball de col·laboració de moltes persones, institucions, entitats i empreses, i que ha suposat un canvi molt important respecte l'anterior model de distribució d'aliments. El que desenvolupa aquest treball és una nova línia d'evolució d'aquest servei cap a la promoció de les persones - que passen de ser usuàries a participants -, amb l'objectiu que assumeixin un paper actiu en la seva promoció personal i social i a la vegada ho facin des de la consciència i la intencionalitat en seguir un model econòmic més just, saludable i respectuós amb el medi natural.

La primera part d'aquesta proposta se centra més en el model de serveis de distribució d'aliments: la justificació de la seva existència, el marc jurídic que en fonamenta el dret i la necessitat i una base teòrica que explora els components benèfics dels recursos de distribució d'aliments enfront al reconeixement del dret a l'alimentació. En aquest apartat també es destaca la potencialitat del treball comunitari en aquest àmbit destacant-ne les relacions interpersonals com a potenciadores del canvi personal i social, i finalment es fa una aproximació a les actuals polítiques públiques davant del context de la profunda crisi econòmica i el paper dels serveis socials bàsics.

En el següent apartat pren major protagonisme el dispositiu de l'Economat de VNG: se'n relaten els antecedents i es concreta la definició del que és l'Economat, els seus objectius, el seu funcionament i en destaco la seva dimensió comunitària: el treball en xarxa amb les

entitats socials i el teixit empresarial de la ciutat i la participació del voluntariat com a peça clau del seu funcionament. En aquest projecte, que s'està treballant des de principis de 2013, hi he participat d'una forma directa en els seus inicis i indirectament des de gener de 2014, atès un canvi de funcions dins l'organització de l'Ajuntament. En aquest sentit, vull fer especial esment en que en la part del treball on es fa una definició del servei, la major part del text està manllevada del propi document del Projecte de l'Economat de VNG, tot i que estructurada d'una forma diferent, i que, per tant l'autoria principal -tot i que introdueixo elements d'elaboració pròpia- es deu a l'equip que l'ha redactat. Per tant la major part del redactat d'aquesta part pertany al document de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú (esmentat en la bibliografia) i és mèrit de la bona feina realitzada pels tècnics i voluntaris implicats de l'ajuntament de la ciutat i de Caritas Interparroquial, als quals faig arribar el meu profund reconeixement pel treball intens i els èxits assolits.

El següent punt de la proposta defineix una línia d'evolució per a l'Economat de VNG, basat en la promoció de les persones i la transformació basada en models alternatius de producció, fugint de l'actual model de producció, intercanvi i consum que ens ha portat a la crisi tan profunda que estem patint. Es descriuen breument, a través de fitxes, diversos serveis (complementaris o perifèrics) i activitats que en posteriors fases es poden anar implementant per donar coherència al servei, a la vegada que es posa èmfasi en els aspectes de promoció de les persones ateses, d'ajuda mútua a través del contacte amb altres persones afectades per la insuficiència de recursos, i de col·laboració social en aquest i en altres projectes de ciutat. Finalment faig una proposta de creació d'un servei complementari partint dels conceptes de la sobirania alimentària, els aliments ecològics i de proximitat i el consum responsable: la creació d'un hort social en el que hi participin persones que procedeixin del servei de l'Economat que puguin abastir parcialment aquest servei en producte vegetal fresc, però sobretot que puguin iniciar itineraris promocionals de superació personal en els àmbits dels hàbits, la participació, la lluita per la consecució d'un objectiu comú i la capacitat per a la integració laboral.

Finalment, les conclusions fan una mirada breu sobre conceptes desenvolupats en el treball a mode de síntesi i tenen la intenció de destacar tant aquells aspectes sota el meu punt de vista més rellevants, com també fer una aportació de caràcter personal.

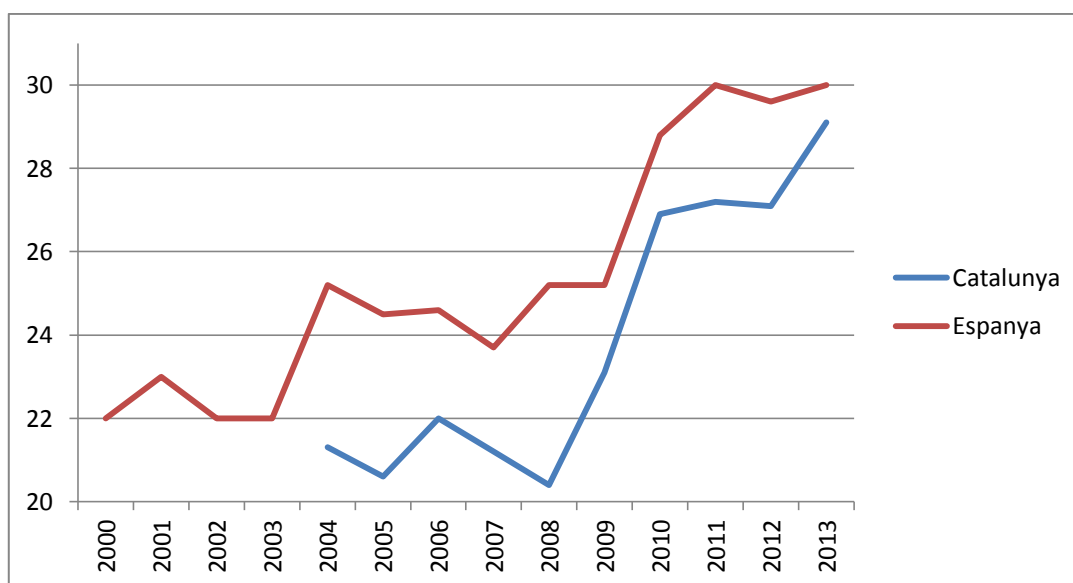
JUSTIFICACIÓ

Els anys 2006 i 2007 van entrar en vigor les lleis de la dependència en l'àmbit estatal i de serveis socials en el nivell autonòmic, on s'assentaven les bases d'un nou model de sistema de serveis socials fonamentat en del dret de les persones i l'equitat. El sistema estava en creixement sostingut, amb una planificació d'augment de les ràtios professionals, de cobertures de serveis, i amb una previsió d'increment del pressupost destinat a l'anomenat quart pilar de l'estat del benestar. Si en aquells moments als professionals del sistema de serveis socials ens haguessin dit que al cap de pocs anys un dels principals serveis a prestar seria el de la distribució d'aliments, senzillament no ho haguéssim cregut.

Durant aquests anys hem vist com a Catalunya hem passat d'una taxa de risc de pobresa abans de les transferències socials del 20,6% al 2005 al 29,1% de l'any 2013:

Taxa de risc de pobresa abans de les transferències socials (2000-2013)

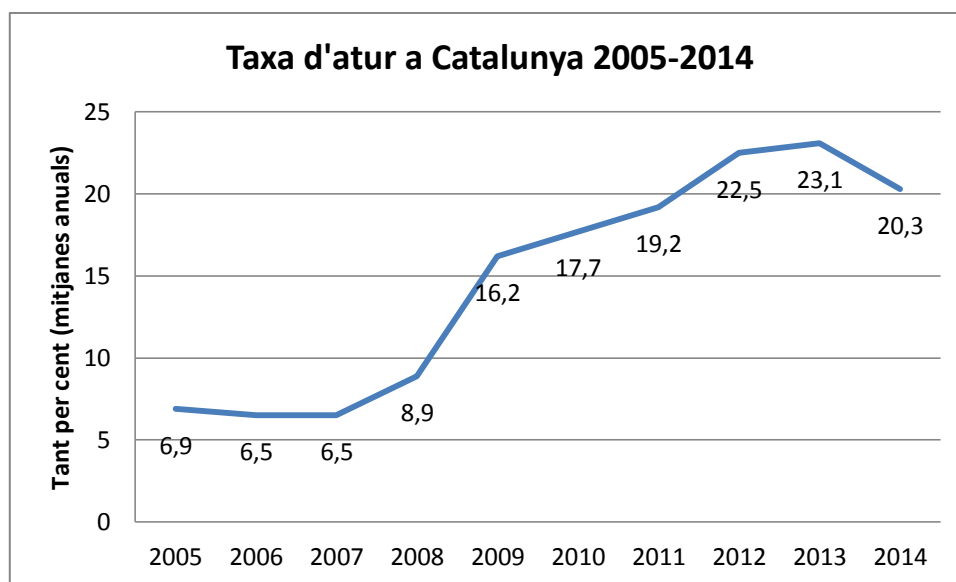
Taula núm. 1: Taxa de risc de pobresa abans de les transferències socials (2000-2013)

Font: Elaboració pròpia a partir de de dades d'Idescat i Eurostat

I també hem assistit a un creixement espectacular de la taxa d'atur, que ha deixat fora del mercat de treball moltes persones, sobretot els més joves, i ha anat engruixint la xifra d'aturats de llarga durada. Una taxa d'atur superior al 20% és difícilment sostenible a nivell de les prestacions socials que requereixen les persones i les seves famílies per subsistir, però el que té efectes a més llarg termini són les conseqüències formatives, d'habitatge, en la salut mental i altres factors que incidiran en les persones afectades i els seus fills i filles, deixant empremta en una considerable part de tota una generació.

Taula núm. 2: Taxa d'atur a Catalunya 2005-2014

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Idescat (a partir de dades població activa de l'INE)

Les dades de l'atur, com hem vist, han arribat a uns límits difícilment sostenibles, però cal tenir en compte que no cal estar aturat per trobar-se sota el llindar de la pobresa, o en els seus límits. Actualment, "la pobresa laboral" és un dels principals problemes degut a la precarietat del treball (temps parcial, temporalitat...) i la baixa remuneració. A Catalunya la pobresa laboral representa el 11,7% de les persones treballadores, mentre que l'any 2005 es xifrava en un 8,5%, segons *l'Informe sobre l'evolució de les desigualtats socials a Catalunya* (2014).

Segons dades de l'IDESCAT la taxa de risc de pobresa després de les transferències socials a Catalunya se situa l'any 2013 en 19,8%, mentre que la taxa de risc de pobresa infantil (menors de 16 anys) era d'un 27,3%. Aquesta minva dels ingressos en les llars provoca que

cada vegada hi hagi una menor possibilitat de despesa en les necessitats més bàsiques, sobretot si tenim en compte que moltes famílies, almenys durant un temps, han prioritzat el pagament de la despesa de l'habitatge per evitar el desnonament. En aquest sentit la despesa en subministraments ha crescut: l'any 2006 les llars catalanes hi dedicaven un 24,9% mentre que l'any 2013 suposava un 33,1% dels ingressos. Per altra banda els endarreriments en el pagament de rebuts relacionats amb l'adquisició i/o el manteniment de l'habitatge a causa de dificultats econòmiques han passat entre els anys 2006 i 2011 del 5,5% al 15,5%). I en relació a les necessitats alimentàries, la incapacitat per fer un àpat de carn, pollastre o peix (o equivalent) cada dos dies s'ha vist incrementada de l'1,7% el 2006 al 3,5% el 2011.

Segons l'estudi Impacte social de la crisi a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i a Catalunya, en Joan Trullén (2013) indica en referència a la pobresa extrema¹ que

Si es compara la proporció de població afectada per aquest risc de pobresa entre els anys 2006 i 2011, es pot observar com s'ha més que duplicat durant tot aquest període, passant del 3,5% al 7,7%. Per la seva banda, la pobresa severa, va créixer un 57% l'any 2011 respecte el 2006 (del 7,2% a l'11,3% el 2011), mentre que el risc de pobresa moderada només ho ha fet en un 15% (del 19,0% al 21,9%). (p.57)

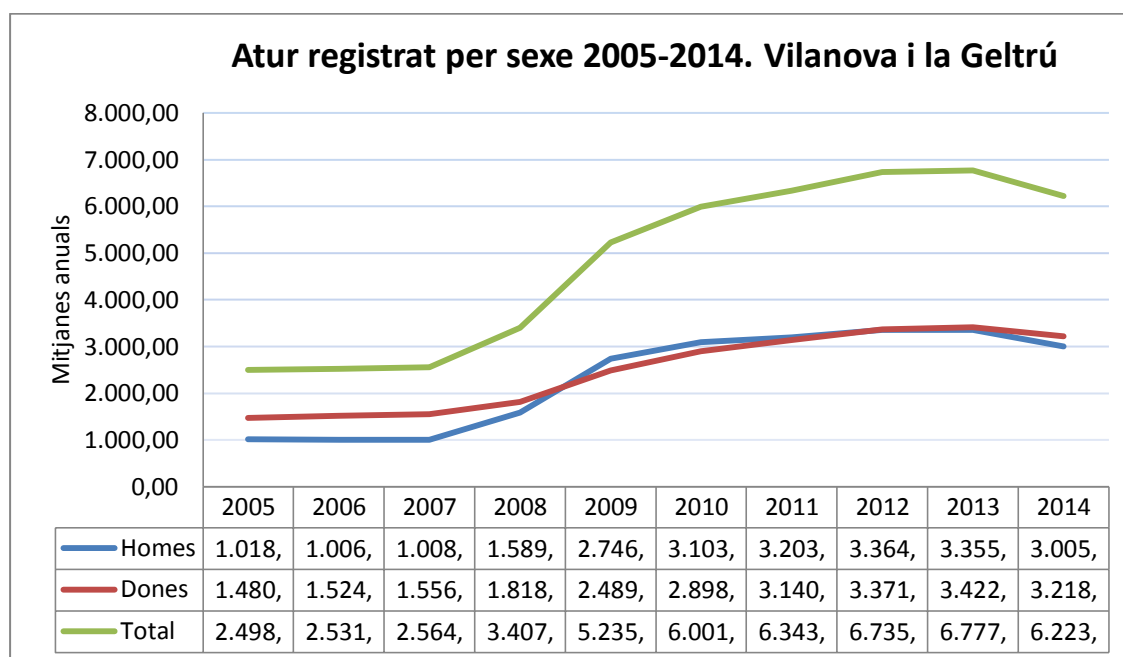
L'any 2011 hi havia a Catalunya 1.994.300 persones en situació de pobresa, de les quals 623.200 estaven en una situació de pobresa extrema.

Si centrem la mirada en la ciutat de Vilanova i la Geltrú, veiem que l'abril d'aquest any a Vilanova i la Geltrú la taxa d'atur és del **17,17 %** (5.895 persones) i que per tant, està per sobre de la mitjana de persones a l'atur de la comarca, que se situa en el 15,32%. Els grups de població amb una taxa més elevada són les dones de 45 a 54 anys; en relació al nivell acadèmic, són les persones amb una educació general bàsica i el sector econòmic més afectat és el sector serveis, amb 3.974 persones aturades.

Des una perspectiva temporal, l'evolució de l'atur a la ciutat ha estat similar a la resta del país: amb un creixement molt important entre els anys 2007 i 2009, continua incrementant-se d'una forma menys accelerada fins el 2013, moment en que comença a experimentar una lleugera disminució.

¹ estimada a partir de l'índex de risc de pobresa fixat en el 30% de la mediana de la distribució total de la renda personal disponible equivalent

Taula núm. 3: Atur registrat per sexe a Vilanova i la Geltrú (2005-2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Idescat (a partir de les dades del Departament d'Empresa i Ocupació)

Si intentem veure els efectes dels baixos ingressos en els hàbits alimentaris de les persones observem que l'alimentació inadequada és un tret particular de la pobresa. Per una banda, existeixen elements generacionals que ho expliquen, ja que les darreres generacions han escollit sovint una forma d'alimentació que optava per plats preparats, o si més no per la compra de queviures de cuinat ràpid, ignorant la forma tradicional de preparar els aliments que tenia en compte l'aprofitament de totes les parts que es poden consumir i no provocava el malbaratament. Aquesta forma tradicional de menjar, que a banda constituïa una dieta molt equilibrada, era patrimoni majoritàriament de les dones, dones que ara ja són grans, i només una part de la població coneix aquestes tècniques i hàbits alimentaris. Recordem que una part important de la ciutadania actualment sota el llindar de la pobresa són nous exclosos, persones que han viscut la major part de la seva vida amb les necessitats econòmiques cobertes i en alguns casos fins i tot en una situació molt folgada. Per altra banda hi ha factors que deriven directament de la situació econòmica i de les prestacions que reben, ja que a banda de les dificultats d'accés a determinats aliments amb nutrients necessaris que comporta el fet de la exclusió econòmica, la brioixeria industrial, la pasta, l'arròs i altres preparats són la base de les entregues de cistelles alimentàries en els diferents bancs d'aliments. Les famílies amb ingressos baixos o despeses d'habitatge elevades, han prioritzat durant molt de temps el pagament del lloguer o la hipoteca, descuidant

l'alimentació i passant a dependre en aquest aspecte de la família extensa, la xarxa informal, de l'administració o de les entitats socials. Aquest fet ha vingut acompanyat moltes vegades d'una retallada en les prestacions de caràcter econòmic que ajudaven a fer front a aquests pagaments. Derivat d'aquesta realitat, en els darrers anys ha recobrat importància l'existència de serveis de distribució alimentària que han esdevingut amb freqüència l'únic ajut que podien oferir els treballadors socials per pal·liar en part aquesta necessitat i que les famílies poguessin destinar els magres ingressos a fer front als pagaments.

MARC JURÍDIC

La Declaració Universal dels Drets Humans de les Nacions Unides, 1948, proclama que tothom té dret a un nivell de vida que asseguri, a ell i a la seva família, la salut, el benestar, especialment quant a l'alimentació, el vestit, l'habitatge, l'assistència mèdica i els serveis socials necessaris (...) (art. 25.1).

Així mateix, és important destacar la Declaració Universal dels Drets Humans Emergents (2007), elaborada per la societat civil organitzada. En el seu article 1 es recull el "Dret a l'existència en condicions de dignitat: "Tots els éssers humans i els pobles en que s'integren tenen dret a viure en condicions de dignitat". Aquest enunciat comprèn el dret a la seguretat vital: disposar d'aigua potable, d'energia i d'una alimentació bàsica adequada, i a no patir situacions de fam.

La Constitució espanyola, 1978, estableix que tots els espanyols tenen el deure de treballar i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o comerç, a la promoció a través del treball i a una remuneració suficient per satisfer les seves necessitats i les de la seva família... (art. 35). Així com que són els poders públics els qui han d'assegurar la protecció social, econòmica i jurídica de la família. (art. 39.1).

També diu la Constitució espanyola en el seu article 47: "Tots els espanyols tenen dret a un habitatge digne i adequat. Els poders públics promouran les condicions necessàries i establiran les normes pertinents per tal de fer efectiu aquest dret, i regularan la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per tal d'impedir l'especulació. La comunitat participarà en les plusvàlues que generi l'acció urbanística dels ens públics".

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya, 2006 en el seu article 24, manifesta la voluntat que Catalunya sigui una societat inclusiva i cohesionada i l'article 42, insta els poders públics "a vetllar per la plena integració social, econòmica i laboral de les persones i dels col·lectius més necessitats de protecció, especialment els que es troben en situació de pobresa i risc d'exclusió social" i a "vetllar per la dignitat, la seguretat i la protecció integral de les persones, especialment de les més vulnerables, a promoure polítiques preventives i comunitàries i a garantir serveis socials de qualitat i serveis socials bàsics gratuïts".

Tanmateix l'article 24.3 atorga el dret a accedir a una renda garantida de ciutadania que els asseguri els mínims d'una vida digna, d'acord amb les condicions que legalment s'estableixen a les persones o famílies que es troben en situació de pobresa.

La Renda Garantida de Ciutadania ha d'afavorir i potenciar l'autonomia personal, familiar, econòmica i social. De la mateixa manera ha de promoure la participació, la implicació i el compromís de la ciutadania des de la complicitat i la coresponsabilitat.

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya reconeix a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de serveis socials.

La Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, obliga als poders públics ha adoptar les mesures pertinents per a assegurar que els progenitors o les persones que tinguin la tutela o la guarda d'infants o adolescents tinguin l'oportunitat d'oferir-los el nivell bàsic de benestar material que necessiten per a un desenvolupament integral adequat.

NORMATIVA ESPECÍFICA DE SERVEIS SOCIALS

La Llei 12/2007, de serveis socials "regula i ordena el sistema de serveis socials amb la finalitat de garantir-hi l'accés universal per a fer efectiva la justícia social i promoure el benestar del conjunt de la població". A la vegada contempla com a finalitat pròpia "assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mitjançant la cobertura de llurs necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones". Aquesta Llei distribueix les competències en els diferents nivells administratius, corresponent-li als serveis socials bàsics, de competència de l'administració local, la gestió de les prestacions d'urgència social (art. 17).

La Llei 13/2006, de prestacions socials de caràcter econòmic defineix com a situació de necessitat s'entén per situació de necessitat "qualsevol contingència que té lloc o apareix en el transcurs de la vida d'una persona i que li impedeix de fer front a les despeses essencials per al manteniment propi o per al manteniment de les persones que integren la unitat familiar o la unitat de convivència a la qual pertany" (art. 12).

Segons el seu article 13 "s'entén per despeses essencials d'una persona, d'una unitat familiar o d'una unitat de convivència, les pròpies de la manutenció, les derivades de l'ús de la llar, les que faciliten la comunicació i el transport bàsics, i també totes les que són imprescindibles per a viure dignament". Aquestes situacions d'urgència social són valorades pels serveis socials bàsics, i hi tenen preferència les persones o unitats que tenen a càrrec menors, d'acord amb les prescripcions establertes per l'ens local.

Igualment la llei estableix que els ens locals, d'acord amb les competències que tenen assignades, han d'incloure en el seu pressupost de despeses anual una partida per poder atendre adequadament les prestacions d'urgència social (art. 30).

El Decret 27/2003, de l'atenció social primària (vigent malgrat ser anterior a la llei de serveis socials) ofereix a aquest primer nivell d'atenció ciutadana, la missió d'atendre les necessitats socials més immediates, generals i bàsiques de les persones, famílies o grups, i contribuir a la prevenció de les problemàtiques socials, i a la reinserció i integració social de les persones en situació de risc social d'exclusió (art. 3). Defineix la urgència social, com aquella situació de risc social, que posa en perill la cobertura de les necessitats més bàsiques per a la vida com són l'alimentació i l'allotjament i la integritat de les persones.

La Cartera de Serveis de Serveis socials inclou les prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques que ofereix el sistema públic de serveis socials, que són responsabilitat de la Generalitat de Catalunya i dels ens locals. Malgrat aquesta definició, la vigent Cartera de Serveis socials no contempla un servei de distribució d'aliments per cobrir les necessitats bàsiques alimentàries, tot i que la Llei de pressupostos de 2015 ja contempla "Es crea una prestació garantida de servei bàsic, de caràcter temporal, per a atendre necessitats bàsiques d'alimentació de persones i famílies en situació d'urgència social i que necessiten ajuda per a la seva subsistència. Aquest servei el poden prestar els ens locals o les entitats privades d'iniciativa social, degudament acreditades i inscrites en el Registre d'Entitats, Serveis i Establiments de Serveis Socials (RESES) per a la prestació d'aquest tipus de servei". Així mateix també indica que "aquesta prestació de servei s'incorporarà a la Cartera de Serveis Socials mitjançant la disposició reglamentària corresponent", que a data d'avui (maig de

2015) encara no s'ha produït. L'actual orientació per part del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials (RESES) és la inscripció dels bancs de queviures i botigues socials d'aliments com a serveis de suport als serveis socials bàsics (distribució d'aliments).

Segons el document de l'ICASS "Servei de Distribució gratuïta d'aliments", de data 22/10/13, hauria de tenir aquests requisits:

Prestació	Servei de distribució gratuïta d'aliments
Garantia de la prestació	
Descripció	Servei que proporciona aliments, gratuïtament i de forma temporal, a persones i famílies en situació de pobresa o en risc d'exclusió social. Aquestes persones han de ser derivades, al servei de distribució gratuïta d'aliments, pels serveis socials bàsics o per aquelles entitats socials en què l'ens local pugui delegar aquesta tasca
Objecte	Proporcionar aliments a persones i famílies amb greus necessitats socials. Pal·liar situacions d'urgència social. Promoure l'autonomia personal i social.
Funcions	Proporcionar aliments bàsics. Seguiment de les persones usuàries del servei, respecte al servei que presten. Col·laborar amb els serveis socials bàsics en els plans d'intervenció de les persones i/o famílies ateses. Adreçar a persones amb situacions de necessitat i d'exclusió social als serveis socials bàsics. Educativa (si l'entitat disposa de professionals o voluntaris preparats per desenvolupar aquesta acció)
Tipologia de la prestació	Prestació de servei: servei bàsic.
Situació de la població destinatària	Persones amb problemàtica social i/o econòmica ateses pels serveis socials bàsics o per aquelles entitats socials en què l'ens local pugui delegar aquesta tasca.
Edat de la població destinatària	Població general.
Forma de prestació	Distribució d'aliments, de forma individual o familiar, segons indicacions dels professionals socials que han fet el pla d'atenció social. Intervenció de voluntaris o professionals del servei. Intervenció indirecta de treballadors/educadors socials que determinen el pla d'atenció i la derivació de les persones usuàries al servei. Cal desvincular la prestació del servei de distribució gratuïta d'aliments de la resta de finalitats no socials de l'entitat. Cal tenir en compte l'aforament del local i la disponibilitat del personal en la organització, per tal de garantir la dignificació del servei
Perfils professionals	Equip de voluntaris i/o professionals del servei (i, indirectament, equip professional dels serveis socials bàsics del municipi o comarca o entitat social ...).
Ràtios de professionals	Servei sense requisits mínims de ràtio, tot i respectant els drets de les persones ateses.

Estàndards de qualitat	<p>Disposar d'un programa informàtic que permeti gestió de la BBDD dels beneficiaris, planificació i gestió dels calendaris i horaris d'entrega, gestió d'estocs, emissió de justificants,....</p> <p>Correspondència entre demanda i servei prestat,...</p> <p>Pertinença a plataforma o xarxa: recomanació que l'entitat formi part, en el cas d'existir, de la plataforma o xarxa local/comarcal o altre sistema de coordinació creat per l'ens local amb la finalitat d'agrupar totes aquelles entitats que fan distribució d'aliments (exemple: centres de distribució d'aliments)</p>
Criteris d'accés - normativa reguladora	<p>Persones i famílies en situació de pobresa o en risc d'exclusió social derivades pels serveis socials bàsics o per aquelles entitats socials en què l'ens local pugui delegar aquesta tasca.</p> <p>Excepcionalment, persones i famílies podran gaudir del servei abans de la derivació i sempre que, un cop se n'hagin beneficiat, se'ls adreci als serveis socials bàsics per tal que en tinguin coneixement.</p>

Elaboració pròpia a partir del document ANNEX Núm. 3 SERVEI DE DISTRIBUCIÓ GRATUÏTA D'ALIMENTS-REQUISITS (ICASSS, 2013)

ALTRA NORMATIVA RELACIONADA AMB EL SERVEI DE DISTRIBUCIÓ ALIMENTÀRIA

ORDRE de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener.

Reglament (CE) núm. 178/2002, pel qual s'estableixen els principis i els requisits generals de la legislació alimentària.

El Reglament (CE) núm. 852/2004, relatiu a la higiene dels aliments.

En aquest apartat es fa una aproximació a diferents conceptes teòrics que puguin donar raó i fonamentar el desenvolupament posterior del projecte. Fa un recorregut sobre les models de serveis socials i les dificultats del sistema de serveis socials per establir amb precisió l'objecte de la seva acció, i el seu intent de diferenciar-se de les concepcions benèfiques anteriors. També fa un breu esment a la potència del treball comunitari posant un èmfasi especial en el poder de les relacions interpersonals, i analitza el context social i de les polítiques públiques del primer graó del sistema de serveis socials: els serveis socials bàsics.

LA DISTRIBUCIÓ D'ALIMENTS: ENTRE EL DRET I LA BENEFICÈNCIA

La primera imatge que ens evoca quan parlem d'un dispositiu de distribució alimentària és la misèria que creïem d'altres èpoques i la política de beneficència que s'hi aplicava. Els bancs d'aliments (o bancs de queviures, ja que Banc d'Aliments és una marca registrada per la Fundació Banc dels Aliments) existien a gairebé totes les poblacions per atendre les persones més excloses, a les que a la problemàtica econòmica s'hi afegia, amb molta freqüència, altres factors d'exclusió que els feia molt difícil la integració en el món laboral. Per aquest motiu, l'entrega d'aliments ha anat sempre molt lligada a les accions benèfiques que intenten pal·liar una situació de desprotecció sense atacar les causes que la provoquen ni mobilitzar les persones beneficiàries per assumir un rol actiu.

Per altra banda, ens trobem que el dret a l'alimentació està reconegut per nombrosos tractats internacionals signats per l'estat espanyol i, com hem vist, per la legislació actual al nostre país.

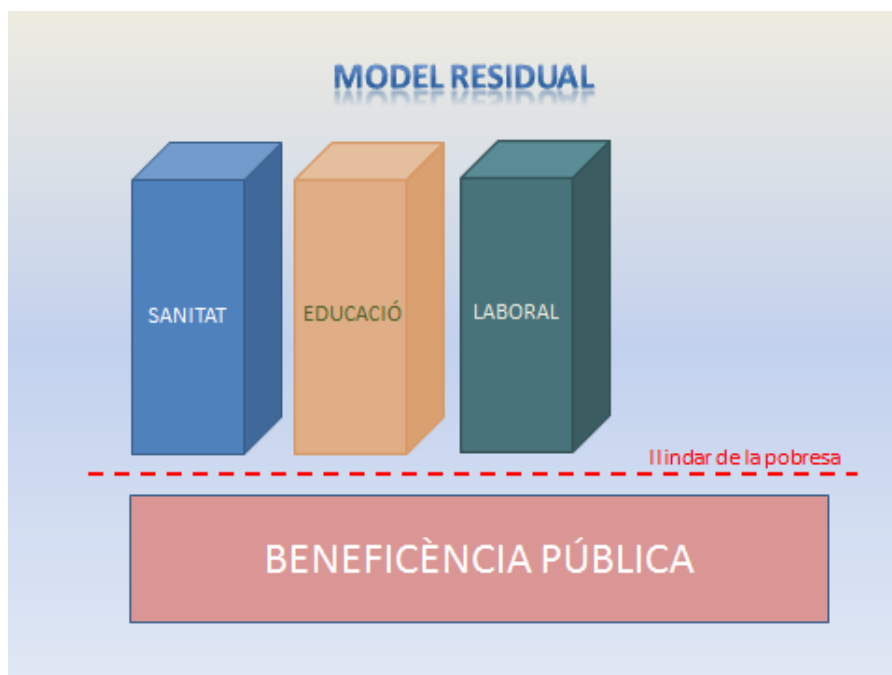
Seguint a Manuel Aguilar (2010), els serveis socials actuals normalment es presenten com un sistema que garanteix drets subjectius i que ha superat la beneficència pròpia de segles anteriors, però en realitat es mantenen elements estructurals del règim precedent. La beneficència sol tenir, sobretot per als i les professionals, una forta càrrega negativa, i també per a les persones usuàries que la veuen com una "resposta inadequada, insuficient i tenyida de paternalisme moralista i autoritari" (p. 10). Tot i així els serveis socials en l'etapa democràtica es van bastir sobre una base contributiva, deixant desatesa una part de la

població, que no ha contribuït; és per tant una protecció incompleta, que requereix d'un sistema paral·lel de caràcter assistencial. Aquest doble sistema ha generat confusió conceptual en relació a la missió dels serveis socials.

Anem a analitzar els diferents models.

El model residual, heretat de l'assistència liberal i fonamentat en la beneficència pública, preveia un dispositiu per fer-se càrrec de **totes** les necessitats de la població exclosa.

Il·lustració núm. 1: Model de beneficència pública

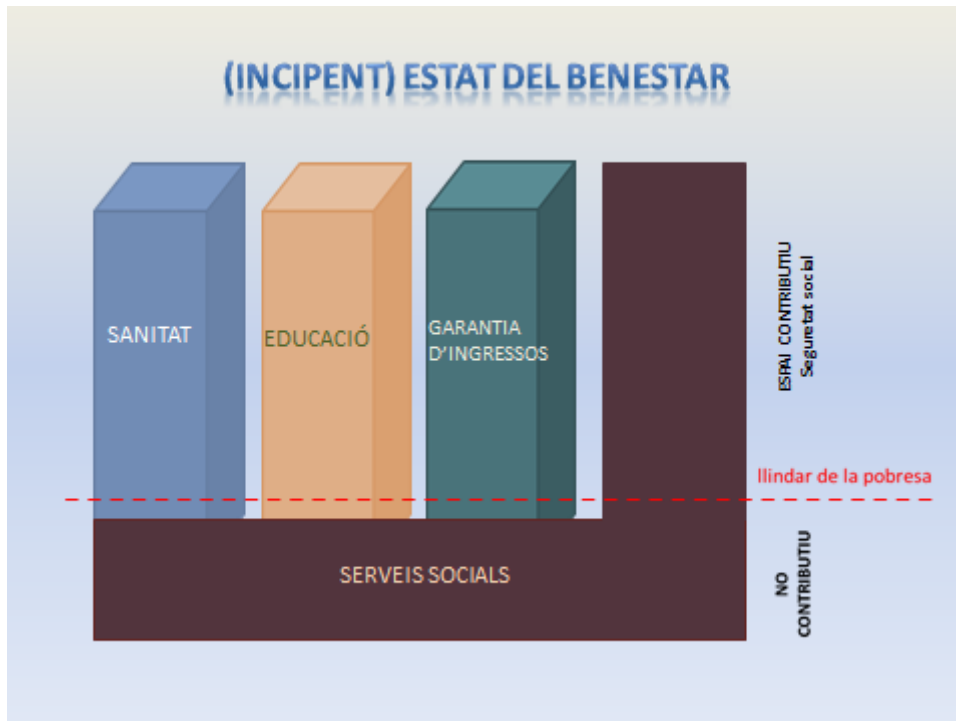

Font: Elaboració pròpia

En aquest model, se segueixen dues premisses: per una banda la **selectivitat**, en el sentit que només s'atén una part de la població, l'exclusa, i per altra banda es fa des d'un punt de vista **integral**, és a dir atenent totes les necessitats socials, educatives, sanitàries i el treball, amb una baixa especialització tècnica en cadascun d'aquests àmbits. És una atenció que es fa des de la graciabilitat, sense un reconeixement de drets dels ciutadans, que situen les persones en una situació de dependència passiva respecte l'estat.

Amb l'assoliment de l'Estat del Benestar, l'atenció a la població es divideix en sectors, en els que cadascun d'ells té ben delimitat el seu objecte, el seu model d'atenció i s'articula a través de professions específiques.

Il·lustració núm. 2: Model d'un incipient Estat del Benestar (a partir 19878)

Font: Elaboració pròpia

Els serveis socials se situen en l'atenció de les necessitats de les persones amb menors ingressos i l'atenció d'una part de les necessitats del conjunt de la població. Tot i així, el sistema de benestar social es va bastir, a partir de la Constitució de 1978, al voltant de la Seguretat Social, que donava cobertura sanitària, i de garantia de rendes a les persones (i els seus beneficiaris) que havien treballat: les prestacions contributives, i neix un sistema paral·lel amb un cert objectiu d'atenció a determinats grups socials i a totes les altres persones no cobertes pel sistema contributiu, condicionada a la insuficiència de recursos. És a dir que es tracta d'un pre-sistema de serveis socials (o d'assistència social) que actua de forma complementària a la Seguretat social i que no té prou definit el seu objecte d'atenció, la seva especificitat en l'incipient estat del benestar.

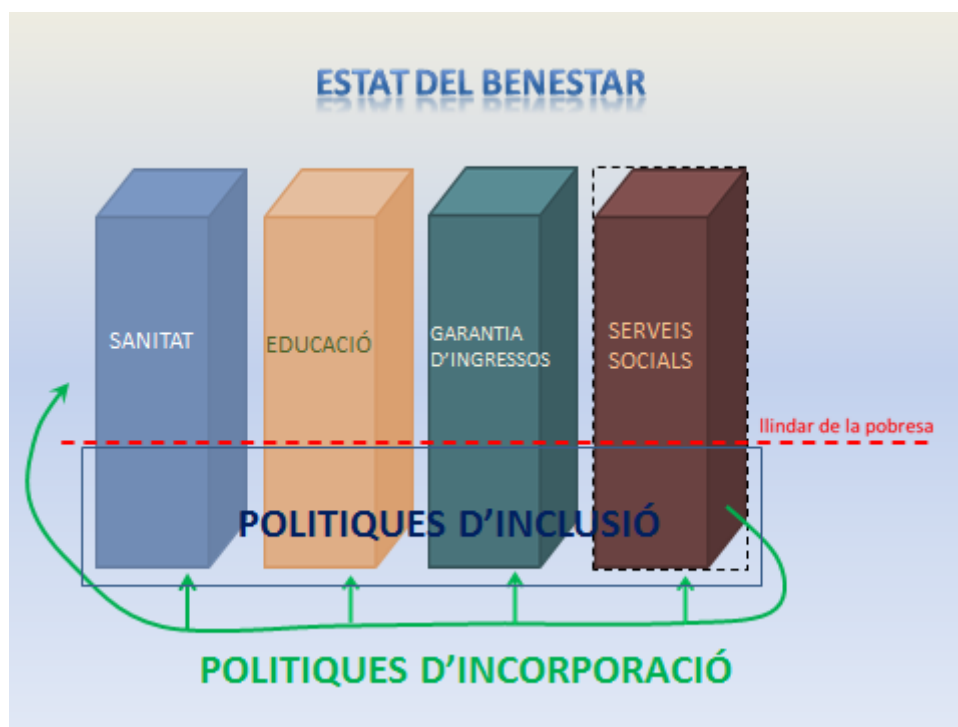
En aquests moments es torna a estar en una cruïlla entre la definició de fa menys d'una dècada del que havia de ser el sistema de serveis socials i d'atenció a la dependència, i la realitat actual, que torna a col·lapsar els serveis socials i els situa en l'atenció preferent (i gairebé exclusiva atesa la pressió assistencial) als col·lectius exclosos dels altres sistemes: persones a l'atur que no disposen ja de prestacions del sistema de garantia d'ingressos, persones que són expulsades del sistema sanitari, els joves que no han acabat els seus estudis i no s'han pogut integrar al món laboral...

Cal, més que mai, que els serveis socials clarifiquin el seu objecte d'atenció, les especificitats de la seva tasca, i aquí trobem dues línies, definides per Manuel Aguilar i Fernando Fantova, que poden ser complementàries:

Aguilar (2012) defineix que les principals funcions dels serveis socials són tres:

1. Recolzament a les persones que han perdut autonomia
2. Tutela i protecció de menors i altres persones vulnerables
3. Recolzament a persones amb dificultats d'integració social, en els seus processos d'incorporació

Sobretot és aquesta darrera funció la que distingeix l'objectiu dels serveis socials: donar recolzament i acompanyament en la integració social a persones que estan en un procés d'exclusió motivat per diferents factors, i que requereixen d'un abordatge integral i coordinat. Aquest abordatge, quan l'estat del benestar està sectoritzat, i les persones vulnerables no són capaces de gestionar aquesta fragmentació de l'atenció, requereix de dos enfocaments: **polítiques d'inclusió** des de cadascun dels sectors que facin els sistemes més flexibles amb les diferents necessitats de les persones i més inclusius, i **polítiques d'incorporació** dirigides específicament a les persones en situació de dificultat que generen passeres cap a la incorporació social a través de tots i cadascun dels sectors. Les polítiques d'incorporació requereixen una gestió integrada dels processos de desenvolupament personal de les persones, i aquesta és la funció dels serveis socials, tant en l'àmbit individual com en el comunitari. S'entén aquesta funció com l'establiment de vincles, la identificació de les dificultats i les capacitats d'aquestes persones, l'acompanyament per facilitar l'accés a dispositius d'altres sectors, i la provisió d'accions i de recursos que recolzin aquests processos. I en l'àmbit comunitari, incrementar les relacions i la xarxa social de les persones excloses a través de les entitats i de l'ajuda mútua amb persones en situacions similars, ajudar a incorporar-se a la vida comunitària i afavorir la participació social a la vegada que la sensibilització i la denúncia de les injustícies socials.

Font: Elaboració pròpia

En l'Estat del Benestar hi ha un sistema de protecció ampli que disposa de sectors de l'àmbit públic que atenen les diferents necessitats de la població, d'una forma especialitzada: sanitat, educació, garantia de rendes... sense distingir entre grups de població, inclosos o exclosos, i basant-se en els drets de les persones.

Segons Aguilar (2012),

Los Servicios sociales modernos quiere ser "otra cosa" diferente (aunque, como veremos más adelante, esa "otra cosa" no acaba de estar bien definida), pero heredan en parte el espacio de la beneficencia y la asistencia social en el espacio institucional, en el "mandato" que reciben y en el imaginario de los ciudadanos. Nuestra hipótesis es que el problema debería abordarse definiendo la especificidad de los servicios sociales en relación con los demás sistemas de política social, más que intentando borrar de su imaginario a pobres, marginales y excluidos (p.11)

Aquesta "altra cosa", juntament amb un sistema basat en serveis generalistes, que basen la seva atenció en l'accés universal a les prestacions d'informació i orientació a la ciutadania, provoca un efecte no desitjat: la limitació de una intervenció intensiva en la població amb una exclusió severa. Actualment els serveis socials bàsics estan atenent les persones i famílies en processos d'exclusió, però no s'estan ocupant amb la intensitat i l'especificitat que requeriria, de les persones en una situació d'exclusió molt severa.

Fantova (2010), per la seva banda, fa una proposta sobre quin és l'objecte dels serveis socials, i conclou que aquest és el treball sobre la interacció humana, i més específicament **l'encaix dinàmic que cal que es doni entre el nivell d'autonomia personal i la integració relacional en cada moment del cicle vital**. En aquest sentit, la millor situació per a una persona és aquella en la que tingui una major autonomia funcional (és a dir la major capacitat per valdre's per ella mateixa en un ventall molt ampli de situacions), i que a la vegada disposi de la major quantitat i qualitat de vincles i interaccions personals en les seves xarxes familiars, d'amics i comunitàries, que li permetin assolir els resultats desitjats. Si una persona té una autonomia molt limitada, però compta amb una valuosa xarxa relacional, tindrà una realitat d'inclusió social, i per altra banda si compta amb un alt nivell d'independència funcional, i un baix o mitjà nivell d'interacció, no tindrà problemes mentre continuï amb aquest nivell d'autonomia. Es proposa que els serveis socials tinguin per objecte la promoció i protecció d'un bé valuós com és la interacció humana a partir d'un procés d'intervenció complex: diagnosi, pla de treball, prescripció de recursos, intervenció organitzada, avaluació... En el cas de la dificultat de cobertura de la necessitat alimentària, podem definir que la persona no és autònoma en aquesta àrea, molt probablement per una dificultat d'ordre econòmic (encara que en podria haver d'altres), i per altra banda per la incapacitat de la xarxa relacional per ajudar-la a cobrir en la seva totalitat aquesta necessitat per raons diverses: no disposar de xarxa de suport, que les seves relacions familiars o d'amistat no disposin de recursos, que hagi esgotat la solidaritat dels coneguts, etc. Per tant en aquest cas també, en major o menor grau, requereix aquest encaix entre el nivell d'autonomia personal i la integració relacional, i per tant el millor recurs no serà el que simplement aporti els aliments, sinó que serà aquell que doti de major autonomia i a la vegada proporcioni la possibilitat d'establir relacions personals d'autoajuda o que li siguin beneficioses per al seu creixement personal.

Per a Fernando Fantova (2010) és molt important l'enfocament comunitari que activa el recolzament formal dels serveis i l'activació de les xarxes informals.

Estamos hablando del enfoque comunitario que busca la flexibilidad y proximidad de los servicios, que promueve la autonomía de las personas, que intenta facilitar la conciliación de las diferentes facetas de la vida de las personas, que busca que la persona permanezca en su entorno originario o elegido, que promueve el mayor contacto comunitario para las personas usuarias de los servicios, que facilita la continuidad de los cuidados y la coordinación y sinergia entre sistemas, que se apoya en la gestión de caso para facilitar la atención integral a las personas. (p. 198-199)

Canadell (2007) també aprofundeix en una visió sistèmica de la realitat, i en dues grans formes de veure i analitzar-la: una consciència analítica, basada en una causalitat lineal i una visió dual de la realitat, i una consciència holística i intuïtiva, que no analitza els fenòmens des d'un punt de vista causa-efecte, sinó que té en compte les relacions que s'estableixen entre els sistemes, la seva interdependència i de com un petit canvi en una part del sistema pot produir canvis en la seva totalitat. Són dues maneres de veure la realitat, alhora diferents i complementàries, que impregnen la forma com veiem el món i com hi interactuem, tant des del punt de vista científic, com de la nostra visió de la societat. A nosaltres ens interessarà, en aquesta aproximació a la realitat d'un servei (o a com cobrir una necessitat bàsica) a la ciutat de Vilanova i la Geltrú, la visió sistèmica, que té una percepció de la realitat d'una forma holística, posant èmfasi en les relacions, les interaccions, els vincles.

Què significa, doncs, passar dels objectes a les relacions? És clar que no es tracta només d'una comprensió intel·lectual, sinó de veure que allò que és constitutiu de la realitat és la relació. Per tant, no és que hi hagin objectes, o coses pre-existents que després es relacionen entre sí, sinó que és la relació el que és fonamental. És perquè hi ha relació que hi ha éssers, societats, ecosistemes. La relació és la mateixa interconnexió entre tot el que és. (p. 86)

Segons Fernando Fantova (2014), trobaríem tres tipus de béns: els privats, subjectes a les lleis del mercat, els béns públics, que serien els reconeguts com a drets socials, i els béns relacionals. Aquests darrers són patrimoni de les relacions familiars i comunitàries; no poden ser comprats ni venuts, ni tampoc reclamats, sinó simplement coproduïts a partir de les relacions interpersonals en el marc grupal i comunitari. Els i les professionals que treballen des d'un enfoc comunitari tenen com a objectiu produir un impacte en les persones i famílies amb les que es relacionen professionalment a partir de l'entorn relacional quotidià, i aquest impacte aconseguirà ser més profund, sostenible i durador si la mirada és a través de la seva xarxa de relacions. Això ens porta a pensar que l'Administració no hauria d'actuar com a mer distribuïdor de recursos que satisfacin les necessitats més bàsiques i peremptòries de la ciutadania, sinó que ha d'anar més enllà i cercar les complicitats de les entitats del tercer sector. A través de l'acció directa del voluntariat, com a membres de la comunitat i per tant de l'espectre relacional de les persones ateses, i a través d'aconseguir posar en joc aquestes relacions primàries, treballem amb la hipòtesi que s'aconseguiran canvis en els hàbits i un major apoderament de les persones. D'aquesta forma, qualsevol servei o acció que tingui en compte els béns relacionals tindrà un major èxit en la consecució dels seus objectius. En aquest sentit, el quart apartat d'aquest treball intenta desenvolupar un seguit de serveis i d'accions complementàries al servei base de suport alimentari, en la línia de capacitar i formar- si ho requereixen-, però sobretot promocionar les pròpies capacitats i coneixements, i empoderar les persones que siguin beneficiàries de l'Economat de VNG, tot teixint un entramat de relacions personals.

EL CONTEXT SOCIAL I POLITIQUES PÚBLIQUES

Com ja hem vist anteriorment, existeix una situació econòmica i social molt crítica que fa necessari el ressorgiment de serveis per pal·liar les necessitats més bàsiques, però anem a aprofundir una mica més en el context social que es dona actualment, tant des de la configuració social com de la resposta per part del sistema de serveis socials i del paper dels treballadors socials en aquest escenari.

El context de crisi comporta **nous col·lectius de pobresa** i nous perfils de persones que han entrat en processos d'exclusió, sovint greus; persones i famílies que anteriorment a la crisi disposaven de suficients recursos econòmics i personals per dur una vida adaptada al sistema. Per tant, a banda dels col·lectius tradicionals d'exclusió, els Serveis Socials Bàsics

estan atenent col·lectius de persones amb pobresa sobrevinguda: van quedar a l'atur fa uns anys, a partir del 2008, i en aquests moments han esgotat la prestació d'atur, els subsidis i estan percebent la RMI o no tenen ingressos. Aquest fet els comporta la dificultat/impossibilitat de fer front a les despeses d'habitatge, de subministraments i d'alimentació i roba. Aquesta situació porta amb una alta freqüència un malestar personal i familiar que pot derivar en psicopatologia o bé en una baixa autoestima i greus dificultats per fer front a aquesta situació.

Un altre col·lectiu de nova pobresa són els treballadors a temps parcial o amb molt baixos salaris que, tot i treballar, no obtenen suficients ingressos com per pagar l'habitatge i mantenir-se.

Aquests col·lectius viuen la seva situació de pobresa amb un sentiment de vergonya que els fa no apropar-se als serveis socials, que encara estan estigmatitzats, i si ho fan, no veuen cobertes les seves expectatives davants d'uns serveis retallats, col·lapsats i que no poden absorbir les nombroses situacions de pobresa. Utilitzen les xarxes personals, familiars i socials, que han anat donant-los suport, però en molts casos aquestes xarxes també s'han esgotat. Finalment trobem moltes persones vivint al carrer, famílies ocupant habitatges de forma irregular o bé vivint en infrahabitatges en situacions molt precàries.

Els Serveis Socials Bàsics

Després de gairebé set anys en un context molt acusat de crisi, els treballadors dels serveis socials bàsics viuen sovint amb un profund malestar la seva feina actual, i podem atribuir diverses causes a aquesta insatisfacció:

- I. Per **l'increment de la demanda**: amb una taxa d'atur a Catalunya del 14,07% (a Vilanova i la Geltrú del 17,17%)², un atur de llarga durada, uns treballadors amb ofici però amb baixa formació que no podran tornar al sector de la construcció almenys en molt de temps, els nous col·lectius de pobresa... els serveis socials veuen que s'incrementen les demandes, que aquestes es fan molt complexes, que els acompanyaments han de ser molt intensius.

² Atur registrat corresponent a l'abril de 2015. Servei d'Iniciatives Econòmiques de la Mancomunitat del Penedès-Garraf

([http://iniciativeseconomicas.com/banccedades/userfiles/File/Taxa%20atur%20municipis\(58\).pdf](http://iniciativeseconomicas.com/banccedades/userfiles/File/Taxa%20atur%20municipis(58).pdf))

II. Per la **disminució dels recursos**: el deute de les administracions públiques, l'increment de la càrrega financera per aquest motiu, l'espectacular baixada dels ingressos per impostos i taxes derivades de l'activitat del sector de la construcció, i la impossibilitat d'incrementar la pressió fiscal sobre la ciutadania, així com les dificultats de tresoreria derivades de les dificultats de cobrament per part d'altres administracions superiors, han provocat que les arques municipals es vegin profundament afectades. Malgrat les dificultats, molts municipis, entre ells Vilanova i la Geltrú, han prioritzat els serveis socials i aquesta regidoria ha estat gairebé l'única que ha anat incrementant el seu pressupost al llarg d'aquests anys. Tot i així, les necessitats desborden a la pròpia administració local, que es veu impotent davant l'allau de necessitats socials greus i s'alenteixen els processos d'atenció a les persones, tal com queda reflectit en un article signat per diversos treballadors socials (Toni Palacios et al., 2013):

L'angoixa, l'estrès i les patologies mentals derivades dels problemes econòmics ocasionats per l'atur dificulten trobar la serenor necessària per trobar aquestes alternatives. Així doncs, els processos de millora s'alenteixen, a la vegada que augmenta la sol·licitud de respostes ràpides per atendre necessitats urgents, que l'Administració cada vegada pot resoldre menys per la manca de recursos per atendre unes demandes creixents (p. 99).

III. Per **esgotament**: són molts anys de tenir les agendes plenes de visites, de fer treball individualitzat i de tramitació de recursos, de disposar molt poc temps per a la reflexió, i també, degut a les retallades pressupostàries i les limitacions normatives a la contractació, cansats per haver de suplir les absències dels companys i companyes. Aquestes absències de vegades són degudes a baixes laborals per *burn out* o per malalties que no són més que expressions corporals del cansament i el malestar.

IV. Per **insatisfacció**: els i les professionals que formen part dels SSB estan duent a terme una tasca de contenció, de cures pal·liatives d'una pobresa que requeriria de polítiques àmplies generadores d'ocupació, de redistribució dels habitatges buits i de garantia d'ingressos mínims. Davant de les greus necessitats de les persones, i

també davant de les capacitats i potencialitats d'aquestes persones, es veuen abocats a oferir recursos minsos, que ells mateixos consideren que tenen caràcter assistencialista o fins i tot benèfic. Els plans de treball, la demanda de contraprestacions, que han estat eines de treball útils amb uns col·lectius de pobresa clàssica, esdevenen estèrils en l'actual context. Tot i ser conscients de que actualment la prioritat és l'atenció de les necessitats més bàsiques, també saben que són polítiques que no porten a solucionar els problemes, sinó en tot cas, a crear unes dinàmiques de relacions de poder, d'actituds submises o de claudicació (Toni Palacios et alt., 2013)

Els equips d'atenció social bàsica estem sobredimensionats en expectatives, col·lapsats en l'atenció al ciutadà, i limitats per les retallades en els recursos i en el temps de resposta de l'Administració davant de necessitats peremptòries de les famílies. Els recursos econòmics que servien per donar resposta ràpida (2-3 mesos) a una situació de precarietat econòmica no son vàlids ara mateix. La demora en el pagament per part de l'Administració en més d'un any no cobreix les necessitats més bàsiques (aliments, els subministraments de la llar o l'habitatge, etc.) en el moment que es requereix. Els DTS d'atenció primària ens trobem d'una banda individus desesperançats, cansats, poc motivats, empenyats, que ens dipositen el seu malestar en espera que la seva situació se solucioni, i per una altra banda, pressionats per complir amb els diferents encàrrecs polítics, que tot sovint es basen en la demanda de l'atenció ràpida.

Atendre ràpidament el ciutadà vol dir augmentar el nombre de persones ateses i dedicar menys temps a l'individu o família. Això suposa també un major nombre de gestions a fer fora de l'espai d'entrevistes (documentació, coordinacions amb altres professionals de la intervenció, trucades, tramitacions...) i evidentment una major pressió en la feina en una situació en què no es donen tampoc per al professional les millors condicions laborals. A

menys recursos generals més càrregues en les partides pressupostàries locals. Això suposa que a més demandes i a menys ingressos per partida, els barems d'accés siguin més restrictius.

Els DTS ens veiem immersos en una contínua contradicció entre l'encàrrec dels nostres polítics, la demanda dels usuaris i la definició del que és el treball social en família. (p. 99-100)

- V. Per un **context de cert nivell de violència**: una part de les persones que atenen se situen en una posició d'exigència d'uns drets reconeguts formalment però que no tenen un paral·lelisme en les prestacions i serveis que ofereixen les raquítiques polítiques públiques. La relació s'estableix a través d'un tira i aflixa, unes exigències que en no ser ateses generen malestar i violència que poden derivar en actituds d'agressió verbal, i en alguns casos física. Com a situació extrema i excepcional, es troba l'atac que tingué lloc el 22/10/14 al centre de Serveis socials de Ciutat Meridiana, protagonitzat per una quarantena de persones que van provocar diversos desperfectes materials i van insultar als treballadors.
- VI. Per **incomprensió de l'entorn social** i de les persones ateses: durant els anys de l'opulència s'han fet avançaments en l'àmbit legislatiu i s'han reconegut, afortunadament, molts drets i s'han generat moltes expectatives. Amb la davallada econòmica s'ha produït també un retrocés en el reconeixement efectiu d'aquests drets. Les persones ateses no veuen satisfetes les seves esperances en acudir – molts cops per primera vegada - al sistema de serveis socials, i la ciutadania no pot creure's que els serveis públics no puguin donar una resposta adequada a les gravíssimes situacions d'exclusió que es donen.
- VII. Per **manca de definició** de la missió del sistema de serveis socials, com hem vist anteriorment. La indefinició crònica dels serveis socials, o bé la seva definició com a sistema universal i garantista d'un seguit de drets que després el sistema no pot proveir, no ajuda gens a ajustar les expectatives de les persones usuàries i de la ciutadania en general respecte a quina és la funció dels serveis socials. I, per altra banda, com assenyala Manuel Aguilar (2010), "la beneficència sobreviu de forma

subreptícia en alguns elements de l'actual sistema", que tendeix a col·locar les persones usuàries en una posició de minoria civil.

Enfront d'aquesta situació contextual de profund malestar i col·lapse dels serveis socials bàsics, és important articular paral·lelament altre tipus de polítiques que permetin superar-la i a la vegada aportin elements innovadors i transformadors de l'acció social. Les recomanacions que es troben en les diferents fonts consultades són diverses, però coincideixen totes en la necessitat de sumar esforços i de posar la mirada en les capacitats de les persones, en la necessitat de promoure la seva participació i implicació en el procés personal i comunitari.

Segons *l'Anàlisi dels serveis d'allotjament i alimentació d'urgència* editada per la Diputació de Barcelona ³, s'observen set línies estratègiques que han anat desenvolupant les administracions locals per afrontar la situació de crisi, les quals són perfectament assimilables al que ha fet el municipi de Vilanova i la Geltrú:

1. Increment de les partides destinades a ajuts d'urgència social
2. Alineació del lideratge polític amb els criteris tècnics
3. Enfortiment del treball transversal, sobretot a través dels Plans d'Inclusió social
4. Intensificació del treball amb el tercer sector
5. Acolliment d'iniciatives solidàries sorgides del món empresarial, de l'emprenedoria social i d'iniciatives personals
6. Establiment i consolidació de canals de cooperació interadministrativa
7. Seguiment continuat de les persones usuàries, amb l'objectiu del seu procés d'inclusió social

Per altra banda, les conclusions del dossier "Dignificar i defensar el dret a l'alimentació. Promovent l'atenció integral i l'autonomia de les persones" de la Taula d'Entitats del Tercer Sector de Catalunya (març de 2015) assenyalen com a línies principals

- ⇒ La dignificació de l'ajuda alimentària i l'adopció d'un model d'atenció integral
- ⇒ La lluita contra el malbarament alimentari i el suport empresarial
- ⇒ Una major coordinació entre entitats

³ Anàlisi dels serveis d'allotjament i alimentació d'urgència, Diputació de Barcelona, abril de 2014

Des d'un altre punt de vista, i seguint a Fantova (2015) la vida social s'organitza en quatre esferes o sistemes de rellevància per al benestar de les persones, cadascun dels quals gestiona determinats tipus de béns. El *sector públic* es basa en la responsabilitat pública i els drets de les persones i gestiona els béns públics; el *sector mercantil* es mou per la lògica del guany econòmic i de l'intercanvi i s'ocupa dels béns privats. La *comunitat*, gestora dels béns relacionals, es mou sota el principi de la reciprocitat, de les relacions, i el *tercer sector* gestiona els béns comuns, en clau de solidaritat. Tots aquests factors estan presents en la gestació, en la realització i en el funcionament del projecte comú de l'Economat, un conglomerat de responsabilitat pública, relacions, gestió d'allò comú i solidaritat per part de les empreses i els ciutadans.

L'Economat de VNG és un recurs que vol ser – i ho ha estat des del seu naixement - molt més que un dispositiu de distribució alimentària. Deu el seu nom a l'antic Economat de l'empresa Pirelli de Vilanova i la Geltrú (VNG és l'acrònim del nom de la ciutat), un supermercat on podien anar a comprar els treballadors i treballadores d'aquesta empresa, on gran part dels vilanovins van anar a comprar ells mateixos o acompanyant els seus pares i mares. L'Economat s'ha situat en els mateixos locals que ocupava l'antic economat de la Pirelli a partir d'una cessió per part de l'actual empresa Prysmian. La Pirelli es va establir a Vilanova i la Geltrú l'any 1902, en un moment de decadència econòmica important i significà un primer intent de diversificació industrial a la ciutat, després de molts anys d'implantació

Il·lustració núm. 4: L'Economat de la Pirelli als anys 30

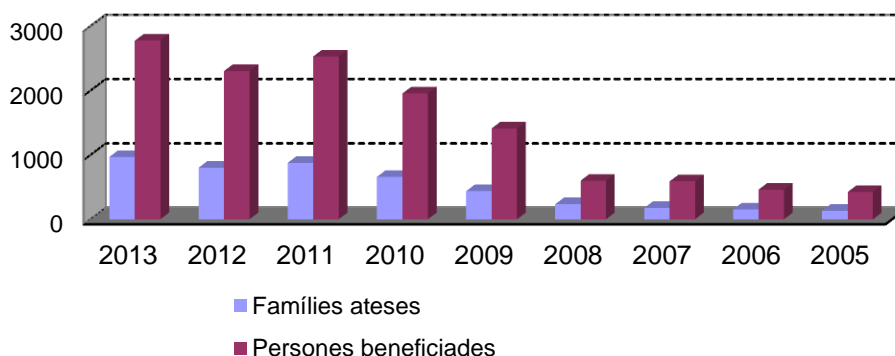
d'indústries tèxtils, i actualment encara hi perviu. Aquest servei ha volgut preservar la memòria d'aquest comerç i de l'empremta de la Pirelli a la ciutat a través del nom, així com conserva en el propi establiment alguns objectes antics i fotografies d'aquella època.

ANTECEDENTS DE LA DISTRIBUCIÓ ALIMENTÀRIA A VILANOVA I LA GELTRÚ

Fins al moment de l'entrada en servei de l'Economat de VNG i abans de l'inici de l'actual crisi econòmica existia un servei de distribució d'aliments, dirigit a pal·liar les necessitats bàsiques d'un nombre residual i podríem dir que gairebé crònic, de persones en una situació econòmica deficient. Aquest servei era de titularitat de l'entitat Caritas Interparroquial de Vilanova i la Geltrú i abastia tant les persones que derivaven els Serveis Socials Bàsics municipals, com el mateix treballador social de Caritas. Com es pot veure en el següent gràfic, el nombre de persones ateses fins l'any 2008 era força reduït:

Taula núm. 4: Evolució nombre de persones i famílies ateses al Banc de Queviures de Vilanova i la Geltrú (2005-2013)

Servei del Banc de Queviures 2005-2013

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

El servei era dut per voluntariat i s'abastia de les donacions de la Unió europea, dels feligresos i de les compres d'aliments que realitzava Caritas amb les aportacions municipals. A partir de l'any 2008, i en créixer fortament la demanda, es va incorporar al servei l'entitat Creu Roja, i es va distribuir, de cara a la major eficiència del servei, les persones usuàries segons la zona on vivien. Hi havia una entrega quinzenal d'una cistella bàsica, amb els continguts mínims pactats i consensuats entre Caritas, Creu Roja i l'Ajuntament, per evitar inequitats entre les entitats que gestionaven el servei.

Il·lustració núm. 5: Flyer informatiu de la cistella bàsica del servei del Banc de Queviures de Vilanova i la Geltrú (2013)

Mesa d'Entitats Socials
de Vilanova i la Geltrú

Banc de Queviures de Vilanova i la Geltrú

Cistella bàsica d'aliments:

Oli	Farina
Llegum	Ous
Tomàquet triturat	Galetes
Sucre	Arròs
Tonyina	Cacau en pols
Llauna de sardines	Pasta variada
Cereals (<i>es prioritza si hi ha infants</i>)	Fruita
Llet	Verdura

Observacions: El lliurament d'aliments és quinzenal i el valor econòmic mensual que té aquesta cistella és d'aproximadament 100€.
La quantia dels aliments varia en funció del nombre de membres de la unitat familiar.
Excepcionalment, si la disponibilitat d'aliments de la cistella no fos completa, poden substituir-se aquests productes per altres aliments bàsics.
Si les donacions i la disponibilitat d'aliments ho permet, s'ampliarà aquesta cistella amb més productes complementaris (higiene personal i de la llar, productes infantils, formatges, patè, iogurts i altres).

Creu Roja Caritas Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

Aquest servei, tot i ser prou eficient, no satisfia cap dels actors: ni les entitats gestores, ni els professionals prescriptors, ni les persones usuàries ni el propi ajuntament. Les cues, les inequitats, les dificultats en la recollida de les dades, el poc volum i qualitat nutritiva dels aliments entregats, la pèrdua d'oportunitats en la recollida de minves i aliments frescos, etc. eren elements que requerien un canvi de model força radical.

Aquesta realitat va obligar a plantejar-se el repte de millorar aquest servei des dels següents objectius:

- ⇒ Abordar aquest nou repte sumant recursos i capacitats des del treball en xarxa, amb el màxim nombre d'entitats, serveis i empreses implicades.
- ⇒ Substituir l'actual model de distribució de lots d'aliments per un sistema que sigui més respectuós amb les persones usuàries i amb la seva dignitat, que permeti la seva autonomia i la seva llibertat d'elecció en poder triar, mitjançant un sistema de punts, els aliments que necessita.
- ⇒ Ubicar el servei en un únic establiment integrat a la ciutat de manera normalitzada, com un supermercat. Aquest canvi dona major millor visibilitat al projecte i permet captar i ser receptor de més aliances externes: empreses i entitats col·laboradores, donacions d'aliments i d'infraestructura, millors possibilitats de gestió de la compra dels productes necessaris, aprofitament i recepció de minves d'establiments alimentaris de la ciutat...
- ⇒ Ampliar l'espai necessari d'emmagatzemament i de recepció, d'atenció i servei a les famílies beneficiàries.
- ⇒ Incrementar i diversificar el nombre d'aliments disponibles, incorporant al servei sistemes de refrigeració i congelat que fins ara no existien per manca d'espai.
- ⇒ Millorar la gestió i l'estandardització dels processos del servei connectant, mitjançant un sistema informàtic específicament dissenyat per a aquesta utilitat, els professionals prescriptors del recurs amb l'atenció de les persones a l'economat, i amb la gestió de productes i estocs del magatzem.
- ⇒ Convertir un servei de caire únicament assistencial en un projecte que incorpori accions formatives i de capacitació tot donant cobertura, no només a les necessitats bàsiques, sinó també a les necessitats estratègiques: prevenció, convivència i

ampliació de la xarxa de relacions, canvi d'hàbits i d'organització de l'economia domèstica, etc.

DEFINICIÓ DEL SERVEI DE L'ECONOMAT DE VNG

L'economat de VNG és un servei social de distribució d'aliments gestionat sota la modalitat d'un supermercat, on les persones i famílies beneficiàries poden anar a buscar una quantitat d'aliments predeterminada i escollir amb un sistema de punts –relacionat amb el nombre de

L'Economat DE VILANOVA I LA GELTRÚ

Il·lustració núm. 6: Logo de l'Economat de VNG

membres de la unitat familiar- els productes que més s'ajusten a les seves necessitats i a la seva organització dels àpats diaris, dins de l'estoc disponible a l'establiment.

És un projecte impulsat i coliderat per Càritas i per la regidoria de Serveis Socials de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, que compta amb l'aliança i amb la suma de recursos d'altres entitats que conformen la Mesa d'Entitats Socials de Vilanova i la Geltrú, especialment amb el suport de Creu Roja.

PERSONES DESTINATÀRIES

L'economat és un servei adreçat a persones i famílies de Vilanova i la Geltrú amb ingressos insuficients o nuls. El nivell d'ingressos haurà estat prèviament acreditat, baremat i valorat pels serveis socials municipals i, complementàriament, també per aquelles entitats amb qui l'ens local comparteixi aquesta tasca.

L'accés al servei té una durada limitada que pot variar en funció de la cronicitat de la situació, i està lligat a un pla de treball de la família amb el/la professional social referent.

OBJECTIUS GENERALS

- ⇒ Millorar la cobertura de les necessitats bàsiques dels i les ciutadanes de Vilanova i la Geltrú en situació de vulnerabilitat econòmica greu.
- ⇒ Consolidar "Economat VNG" com un instrument que dignifica les persones que utilitzen aquest servei.
- ⇒ Disposar d'un únic punt d'entrega d'aliments a Vilanova i la Geltrú.
- ⇒ Completar les necessitats d'alimentació de les famílies:
 - Mitjançant l'oferta de productes bàsics de llarga conservació, productes frescos i refrigerats.
 - Afavorint la llibertat de la família usuària per escollir els aliments que necessita dins d'unes pautes clares i senzilles.
 - Repartint més equitativament els aliments entre els diferents tipus de famílies ja que cada membre té assignat una quantitat de punts.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- ⇒ Aconseguir adequar les quantitats d'aliments que és donen, segons el número de membres de la família, les edats dels mateixos i les necessitats específiques del nucli familiar, amb la cistella bàsica.
- ⇒ Dignificar l'entrega d'aliments a les famílies:
 - Ampliació a 5 torns de lliurament (2 matins i tres tardes)
 - Ampliació a 2 h 30' els torns de lliurament.
- ⇒ Disposar d'un espai ampli i adequat com a supermercat amb prestatgeries i zones refrigerades.
- ⇒ Tenir major cura de la intimitat de l'usuari perquè s'eviten les aglomeracions i les esperes. Cada usuari tindrà un dia i hora assignats que haurà pactat amb els Serveis Socials de l'Ajuntament (6 usuaris cada 15 minuts).
- ⇒ Fer que en cada família hi hagi més d'un membre autoritzat per recollir els aliments (pare, mare, algun fill major d'edat, o fins i tot una persona de la seva confiança).
- ⇒ Ampliar la convivència entre usuaris i voluntaris:

- Prestar una atenció personalitzada a cada usuari per part d'un voluntari que l'acompanyarà i li farà costat en tot moment.
- Millorar el clima de relació, coneixença i diàleg.
- ⇒ Oferir espais de formació i empoderament de les persones que es beneficien del servei.
- ⇒ Fomentar la solidaritat ciutadana i el compromís envers la comunitat:
 - voluntariat i campanyes de sensibilització, treball amb empreses, comerços i mercats de la població.

FUNCIONAMENT BÀSIC DE L'ECONOMAT DE VNG

El funcionament del servei té molt a veure amb el d'un supermercat, tot i que per raons d'assegurar l'equitat i el nivell d'estoc, les persones són ateses amb cita prèvia.

L'ATENCIÓ A LES PERSONES

Les famílies poden anar a l'economat amb un calendari d'obtenció d'aliments en dies i hores prèviament assignades en setmanes alternes durant tot el temps de durada de la prescripció del recurs. Aquesta distribució de l'atenció permet organitzar l'atenció de 5 famílies cada quart d'hora.

Tot i que la dedicació horària de gestió del projecte és més àmplia, l'economat té cinc torns de tres hores d'atenció al públic distribuïts en quatre dies de la setmana.

L'economat funciona amb un protocol d'acollida que contempla la comprovació de l'assignació del servei, l'acompanyament i suport en l'elecció dels productes si s'escau i el registre (amb sistema lector de codi de barres) dels aliments que la família s'endú en cada lliurament. L'acollida, en el sentit més ampli del terme, potencia la interrelació entre les persones voluntàries i les persones usuàries, establint així una relació que permet anar més enllà del control i l'ajuda en el procés de selecció dels productes. Aquesta interrelació ha de promoure la confiança mútua per tal d'atendre necessitats de tipus emocionals, relacionals...,

o descobrir necessitats materials concretes amb les que poder completar l'ajuda a les persones usuàries.

L'EQUIPAMENT I ELS ALIMENTS

El servei està organitzat en forma de supermercat amb dos espais física i funcionalment diferenciats: espai d'acollida, prestatgeria de productes i zona de neveres i congelador en l'espai d'atenció a les persones; i zona de magatzem i treball intern de control de l'estoc amb entrada de mercaderies i càmera de fred complementària.

L'origen dels aliments és, en la seva gran majoria, fruit de donacions, i principalment:

- ✓ de la Fundació Banc dels Aliments que rep donacions d'empreses, productors i distribuïdors, i del recapte anual que organitza a molts municipis de Catalunya.
- ✓ dels excedents de la Unió Europea
- ✓ dels recaptos d'aliments organitzats per la Mesa d'Entitats Socials de Vilanova i la Geltrú i en col·laboració amb els supermercats de la ciutat
- ✓ de les plataformes pròpies de recollides d'aliments de Càritas i de Creu Roja
- ✓ de la recollida de minves dels establiments alimentaris de la ciutat
- ✓ de donacions individuals

No obstant això, el projecte estableix una partida pressupostària destinada a la compra d'aliments si fos necessari per mantenir un estoc suficient de productes de primera necessitat (el lot d'aliments de l'antic sistema de distribució) més fruita i verdura, carn i peix. Aquesta partida pressupostària prové de fons propis de Càritas (donacions, socis...) i de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.

L'EQUIP HUMÀ

El projecte contempla inicialment que tot el servei estigui gestionat per persones voluntàries, tot i que no es descarta la contractació d'una figura coordinadora del servei si el volum de gestió ho fa necessari. Actualment, i per a la posta en marxa del servei, s'ha contractat a

través dels Plans d'ocupació de la Diputació de Barcelona una persona per col·laborar en la gestió i sobretot en la cerca de nous mecenatges. Per assegurar un bon funcionament de tots els processos, una correcta distribució de les diverses tasques i rols, i una atenció completa en els torns d'obertura del servei, l'equipament necessita entre 90 i 100 persones voluntàries.

L'APLICATIU INFORMÀTIC

Posar en marxa un equipament de la magnitud de l'Economat de VNG no era possible fer-ho sense uns mínims de sistematització de la informació que garanteixin l'eficàcia i l'eficiència del servei, i s'ha escollit l'aplicatiu eQuàliment.

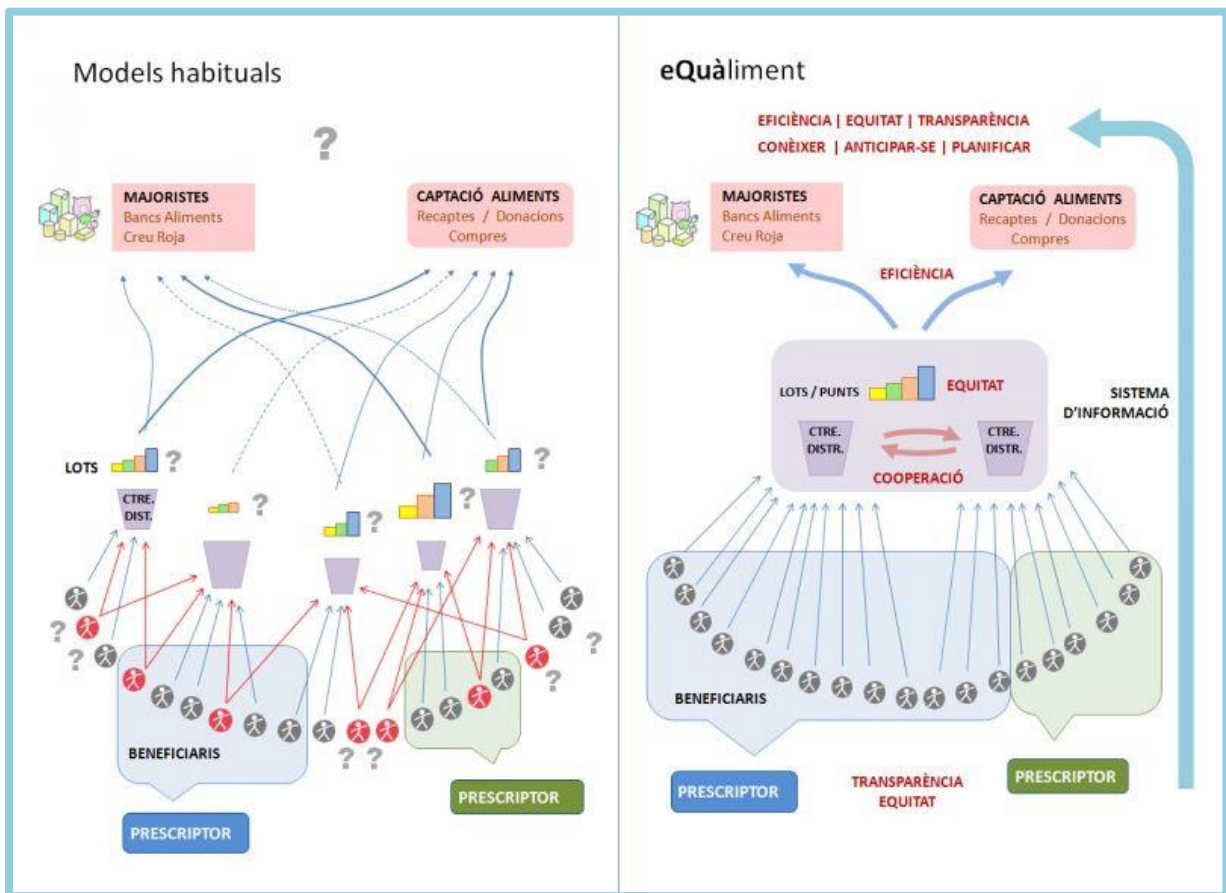
Aquest programa contempla el cicle complet de la distribució d'aliments, des de la prescripció del servei als beneficiaris, l'organització de les entregues per al sistema de punts o de lots, i la corresponent gestió d'estocs, i la generació d'estadístiques.

Els àmbits principals de l'aplicació són:

- gestió de la BBDD dels beneficiaris
- planificació i gestió dels calendaris i horaris d'entrega
- gestió d'estocs, categorització d'aliments i simulació d'evolució d'existències
- planificació i gestió d'entregues pel sistema de punts o de lots
- tractament d'incidències
- emissió de justificants
- generació d'estadístiques

La següent imatge mostra la necessitat de sistematització de l'entrega dels aliments en el moment que aquest servei agafa un volum tan significatiu, tant pel que fa a persones usuàries com a quilos i diversitat d'aliments, on els prescriptors són diferents i és molt important l'agilitat del sistema, la previsió de l'estoc, les derivacions i l'obtenció de dades fiables.

Il·lustració núm. 7: Quadre comparatiu entre els models habituals de distribució d'aliments i el model que proposa eQuàliment amb aplicació informàtica

Font: web eQuàliment (2015).

AVALUACIÓ

L'apartat d'avaluació del Servei de l'Economat descriu els òrgans de seguiment, el sistema d'indicadors, i les eines d'avaluació.

Atenent el seu model de funcionament, basat en el treball col·laboratiu entre l'administració i entitats sense afany de lucre, cal dotar-se d'eines d'avaluació que puguin aportar dades objectives al seu funcionament, a la vegada que es determini l'existència d'un òrgan col·legiat que les valori i prengui decisions sobre les variacions i les millores que requereix incorporar el servei. En aquests sentit, és molt important disposar d'una bona base de recollida de dades, que no incrementi la feina, i que no generi dubtes sobre la validesa d'aquestes. Finalment, cal dotar-se d'eines d'avaluació de la satisfacció de les persones usuàries i de les propostes de millora de voluntariat i professionals.

Aquesta comissió serà l'òrgan i l'espai on es determinaran les qüestions generals de gestió, atenció i funcionament del servei.

Estarà formada pel membres que designin les entitats que colideren el projecte:

- ⇒ Càritas –amb representació de les tres subcomissions de logística, econòmica, i de voluntariat i atenció a les persones-
- ⇒ Els Serveis Socials Bàsics de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

Seràn funcions d'aquesta comissió:

- Vetllar, fer el seguiment i prendre les decisions relatives al bon funcionament del servei.
- Avaluar el seu funcionament en base a les eines d'avaluació i emetre les memòries anuals i els informes de seguiment oportuns.
- Valorar i proposar accions de millora continua i determinar canvis necessaris.

- Quadres de comandament on quedi recollida l'evolució dels indicadors anteriors. Les dades en la seva gran majoria s'extrauran de l'aplicatiu informàtic
- Enquestes de satisfacció de les persones usuàries
- Enquestes de satisfacció i de propostes de millora de les persones voluntàries que participen en el projecte
- Enquestes d'avaluació i de propostes de millora dels professionals socials referents de les famílies usuàries

INDICADORS D'AVUACIÓ I SEGUIMENT DEL SERVEI

Els següents indicadors seran útils per mesurar amb claredat la consecució dels objectius del servei així com la qualitat i l'eficàcia de la seva gestió. Seran la base valorativa per a la presa de decisions i per fixar nous objectius o determinar els canvis necessaris, amb la finalitat última de treballar per una millora continua del servei.

INDICADORS DE COBERTURA:

1. Nombre de persones usuàries anuals
2. Nombre de persones actives a una data determinada
3. Nombre de famílies usuàries anuals
4. Nombre de famílies actives a una data determinada
5. Nombre de persones ateses segons franges d'edat
6. Nombre d'altres i baixes del servei en determinat període (anual)

INDICADORS DE QUALITAT:

7. Mitjana de temps de durada d'utilització del servei
8. Agilitat en la prestació del servei: temps transcorregut entre la prescripció i la primera atenció.
9. Quantitat de kilograms distribuïts a l'any respecte al nombre de persones usuàries
10. Nombre d'incidències de manca d'assistència o puntualitat.
11. Cobertura suficient de persones voluntàries segons necessitats dels servei (XX persones per sessió)
12. Nombre d'accions formatives de les persones col·laboradores del servei.
13. Nombre de queixes i suggeriments aportats per les persones usuàries

14. Nombre de queixes i suggeriments aportats pel voluntariat del projecte
15. Nombre de queixes i suggeriments aportats pels professionals dels Serveis Socials Bàsics
16. Nivell de satisfacció de les persones usuàries segons valoració de consulta de grau de satisfacció
17. Nivell de satisfacció dels i les professionals socials referents de les famílies usuàries segons valoració de consulta de grau de satisfacció
18. Nivell d'implementació i resultat de les millores permanents acordades en la comissió de direcció i seguiment del projecte
19. Nombre de sessions formatives i tallers adreçats a les persones usuàries relacionats amb el servei
20. Nombre de persones usuàries que col·laboren en el projecte des de l'acció voluntària
21. Nombre d'incidències en l'aplicatiu informàtic i en el procés complet de derivació i atenció
22. Nombre d'incidències en la no garantia d'existència de productes de la cistella bàsica acordada
23. Nombre d'accions comunicatives i d'accions de presentació del projecte

INDICADORS D'EFICIÈNCIA:

24. Cost del servei per persona i per família
25. Quantitat i procedència del volum d'aliments distribuïts segons aquestes 6 categories: Fundació Banc dels aliments, Unió Europea, fons propis de donacions, recaptats realitzats a la ciutat, donacions de tercers i compra directa
26. Nombre d'empreses, comerços i entitats col·laboradores

La sostenibilitat d'aquest servei és prou sòlida, tot i tenint en compte el marc d'incertesa en el que ens movem actualment. Té l'emparedament de l'Administració pública i es basa en un fort lligament de treball en col·laboració amb el tercer sector, que té un ampli protagonisme, i compta amb la cooperació de diverses empreses de la ciutat. El que de ben segur té un llarg recorregut en la dimensió temporal és la persistència de la necessitat del suport en les necessitats més bàsiques d'una part important de la població. Tots els pronòstics apunten a que, malgrat que s'iniciés una recuperació econòmica que comencés a crear llocs de treball i es revitalitzés l'economia, passarien molts anys abans que es poguessin crear suficients llocs de treball com per ocupar la majoria de les persones actualment en atur, i això sense tenir en compte si aquestes disposarien de suficiència de recursos amb els sous que podrien percebre. Segons Rafael del Río (2012), des de la tribuna de la Fundación FOESSA,

Estas situaciones y su fuerte impacto social tienen características de permanencia, por lo que, su gravedad, se seguirá sintiendo durante un período de tiempo nada desdeñable y se hará aún más visible a lo largo de la década actual.

Además, la recuperación económica no generará efectos automáticos en la superación de este tipo de situaciones, lo que pone en cuestión tanto la intervención puramente paliativa como la pretensión de confiar su solución efectiva al albur de la recuperación del crecimiento económico (p.2).

Tanmateix, cal tenir en compte els elements que poden afectar negativament la sostenibilitat del servei de l'Economat de VNG, que enumero per ordre d'importància en els seus efectes:

1. La no disponibilitat del local actual a la finalització del període de cessió (local cedit per dos anys i mig sense cap tipus de contraprestació; dels 2 anys i 6 mesos fins als 4 anys i 6 mesos Prysmian pot recuperar el local però ha d'indemnitzar l'Ajuntament per la inversió realitzada; a partir del 4rt any caldrà prorrogar la cessió de forma anual).
2. Entitat gestora del servei: Caritas Interparroquial és una entitat amb una amplíssima experiència i molt sòlida pel que fa als seus plantejaments, i amb la que l'Ajuntament ha treballat des de fa molts anys. Per altra banda, es nodreix d'un voluntariat que

treballa sobre uns valors molt clars i arrelats, i està fortament fidelitzat a l'organització i a la seva funció social. Tot i així, les organitzacions de voluntariat tenen un punt de feblesa que pot mostrar-se si apareixen canvis en els lideratges, i poden variar segons com es configuri el projecte.

3. Les dificultats del model basat en el voluntariat. El servei de l'Economat de VNG té prou entitat i rellevància com per sentir cert temor en que pugui ser gestionat gairebé únicament des del voluntariat (tret del suport del personal municipal i d'eventuals contractacions a través de plans d'ocupació i similars). De fet en la gestació del projecte ja va aparèixer aquest dilema, i hi ha persones i organitzacions que creuen que no és possible sostenir-se si no és des d'un model professionalitzat. De totes formes, el llarg recorregut al costat de Caritas avala la proposta i l'aposta realitzada, i jo crec fermament que l'aposta per un model de gestió a través del voluntariat és més que encertada..
4. La insuficiència de recursos econòmics per abastir les necessitats.

Tot i les possibles dificultats que pugui tenir aquest servei, s'està configurant com un equipament prou important i central com perquè cadascuna de les amenaces que pugui aparèixer, pugui a la vegada trobar les solucions oportunes per a la seva supervivència i el seu creixement. De fet, el servei va ser inaugurat el març de 2015 i amb dades corresponents a maig d'aquest mateix any – és a dir al tercer mes de funcionament -, les xifres reflecteixen la dimensió del servei: 125 persones voluntàries implicades, 1.890 persones beneficiàries i diverses tones d'aliments i productes de primera necessitats lliurats mensualment.

DIMENSIÓ COMUNITÀRIA DE L'ECONOMAT DE VNG

La creació de l'Economat de VNG ha tingut sempre clar i present que era un projecte comú, una suma d'esforços per assolir un objectiu que **cap dels actors que hi ha intervingut hauria pogut aconseguir en solitari.**

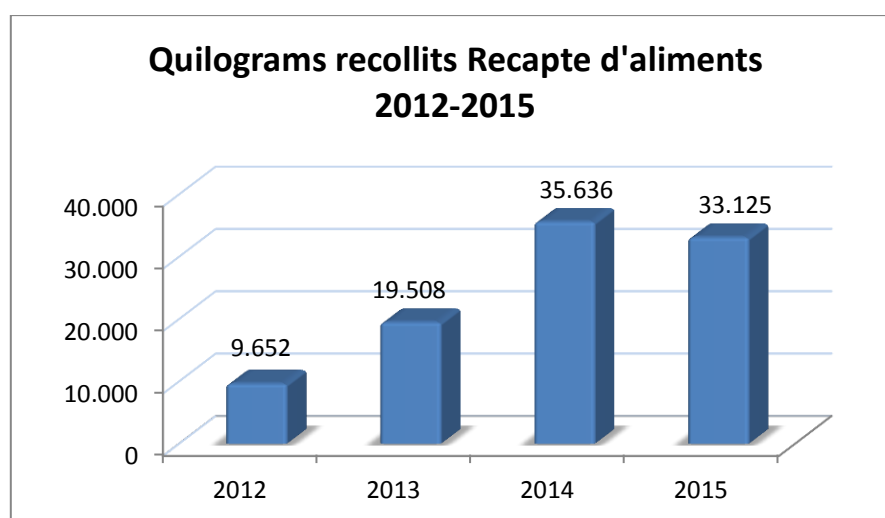
La necessitat fou clarament visibilitzada per l'Ajuntament de la ciutat i les dues entitats més estretament vinculades al projecte de distribució d'aliments (Caritas Interparroquial i Creu

Roja) en el moment en que la crisi va esgotar el model de Banc de Queviures, un model que complia la seva funció però del qual ningú n'estava satisfet. També la Mesa d'entitats de Vilanova i la Geltrú, un espai de participació i cooperació que actualment està conformat per 11 entitats socials de la ciutat, valorava que calia millorar el model i estava disposada a col·laborar. Per tant, des del primer moment ha estat un servei concebut a partir de les sinergies del tercer sector i l'administració local, que han creat el projecte i han cercat els recursos que requeria l'equipament.

Per altra banda la ciutat ha estat acompanyant la creació d'aquest equipament de diverses maneres:

- A través de la solidaritat exercida pels ciutadans a partir de les donacions: recaptas d'aliments, donacions de roba en desús, de petits electrodomèstics, etc.). Des de 2012 es vénen fent recaptas d'aliments a la ciutat organitzats per la Mesa d'entitats socials de Vilanova i la Geltrú (a banda dels recaptas anuals de la Fundació Banc dels Aliments), que demostra en cada ocasió un alt nivell de consciència social i de solidaritat, així com un potencial de la Mesa en l'organització i logística en la mobilització d'aproximadament 500 persones voluntàries en dos dies. Els assoliments més importants d'aquests recaptas són la posada en valor de l'esperit de col·laboració entre les persones, i a un nivell material, aporten aliments per a l'activitat de l'Economat per uns tres mesos.

Taula núm. 5: Quilograms recollits en els Recaptas d'aliments organitzats per la Mesa d'entitats de Vilanova i la Geltrú 2012-2015

Font: Elaboració pròpia

- Amb la implicació de les entitats, centres educatius i d'oci, a partir de les sinergies i col·laboracions en aquest projecte: actes per recaptar diners o productes alimentaris, campanyes de recollida d'aliments, etc. Per altra banda, altres entitats pertanyents a la Mesa d'entitats socials de Vilanova i la Geltrú que col·laboren en l'Economat i en els recaptos també es beneficien d'aquestes activitats, a través d'utilitzar una part d'aquests productes per als seus propis projectes, com són el cafè caliu de l'Associació Alè (esmorzars diaris per a persones sense recursos, que viuen en infrahabitatges o sense sostre), la Mensa del Cor (que proporciona beques escolars a través de l'intercanvi de productes amb els menjadors escolars o directament amb diners), els esmorzars de l'Església Evangèlica o el projecte de suport alimentari a famílies del grup 5/14 de l'Església Cristiana del Garraf.
- La creació del logo de l'Economat va ser fruit de la col·laboració de l'Escola Municipal d'Art i Disseny, juntament amb la qual es va proposar un exercici acadèmic que a la vegada podia optar a ser escollit el logo del servei

- L'Economat és espai de pràctiques per als alumnes del Programa de Formació i Inserció Adaptat d'Auxiliar de Comerç i Atenció al públic per a joves amb discapacitat

intel·lectual. Es tracta d'una iniciativa impulsada per la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú que s'imparteix a través de l'Institut Municipal d'Educació i Treball i que fa possible una formació professionalitzadora de nou joves d'entre 16 i 21 anys.

Il·lustració núm. 8: Joves del PFI fent les pràctiques a l'Economat

- A l'Economat de VNG també hi desenvolupen les seves accions persones usuàries del Servei de Mesures Alternatives que han de complir la seva pena amb treballs en benefici de la comunitat i que es mesclen amb els voluntaris en la seva tasca de col·laboració després d'haver rebut la formació adequada. No cal dir els efectes positius que pot tenir la prestació de serveis comunitaris en un dispositiu d'aquesta índole i la possibilitat de que, un cop complerta la pena, s'incorpori al servei com a voluntariat.

- Amb la solidaritat per part del teixit productiu i comercial de la ciutat: la cessió del local per part d'una empresa de la ciutat, les donacions de minves o directament de productes, col·laboracions amb material i voluntariat, i un llarg etcètera.

Il·lustració núm. 9: Agraïment de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú a les empreses col·laboradores amb l'Economat de VNG (març 2015)

La cobertura d'una necessitat bàsica com l'alimentació sovint es fa al marge de la consideració sobre el model alimentari del territori; freqüentment s'estableix una linealitat entre el problema i una solució que pal·lia aquesta necessitat en base a accions d'un marcat caràcter assistencialista. D'aquesta forma s'intenta posar remei a la manca d'aliments per a la subsistència sense actuar sobre les causes ni tampoc posant les bases per a d'altres solucions que tinguin en compte l'entorn, el model econòmic, les persones afectades i la seva capacitat de canvi.

UN MODEL D'ANÀLISI: ASSISTÈNCIA – PROMOCIÓ - TRANSFORMACIÓ

L'Equip d'estudis de Caritas Espanyola (Anàlisis i Perspectives, 2012) planteja un model d'anàlisi aplicat a les polítiques del Tercer Sector d'Acció Social (TSAS), que he trobat molt interessant i d'aplicació al recurs de l'Economat de VNG, per poder analitzar la transformació profunda que s'ha operat amb el nou Economat respecte el model de distribució d'aliments, i també per fer palès el canvi que plantejo amb la reorientació d'aquest servei.

Aquest model es mou entre els eixos de **posicionament**, que defineix en Quantitat i Intensitat i per altra banda la diferenciació de les **activitats** segons la seva classificació en Assistencials, de Promoció o de Transformació. Els aspectes quantitius fan referència a la tendència de les organitzacions a incrementar la seva capacitat de resposta, i on el creixement dels seus outputs o resultats són el seu objectiu. Per altra banda la Intensitat fa referència a aspectes de caràcter qualitatiu, en els que prioritza els processos i la participació, així com el reconeixement de drets. Aquesta dualitat quantitat-intensitat no és exclouent, sinó que cal trobar un equilibri entre la cerca de resultats i el valor en com arribem a aquests resultats.

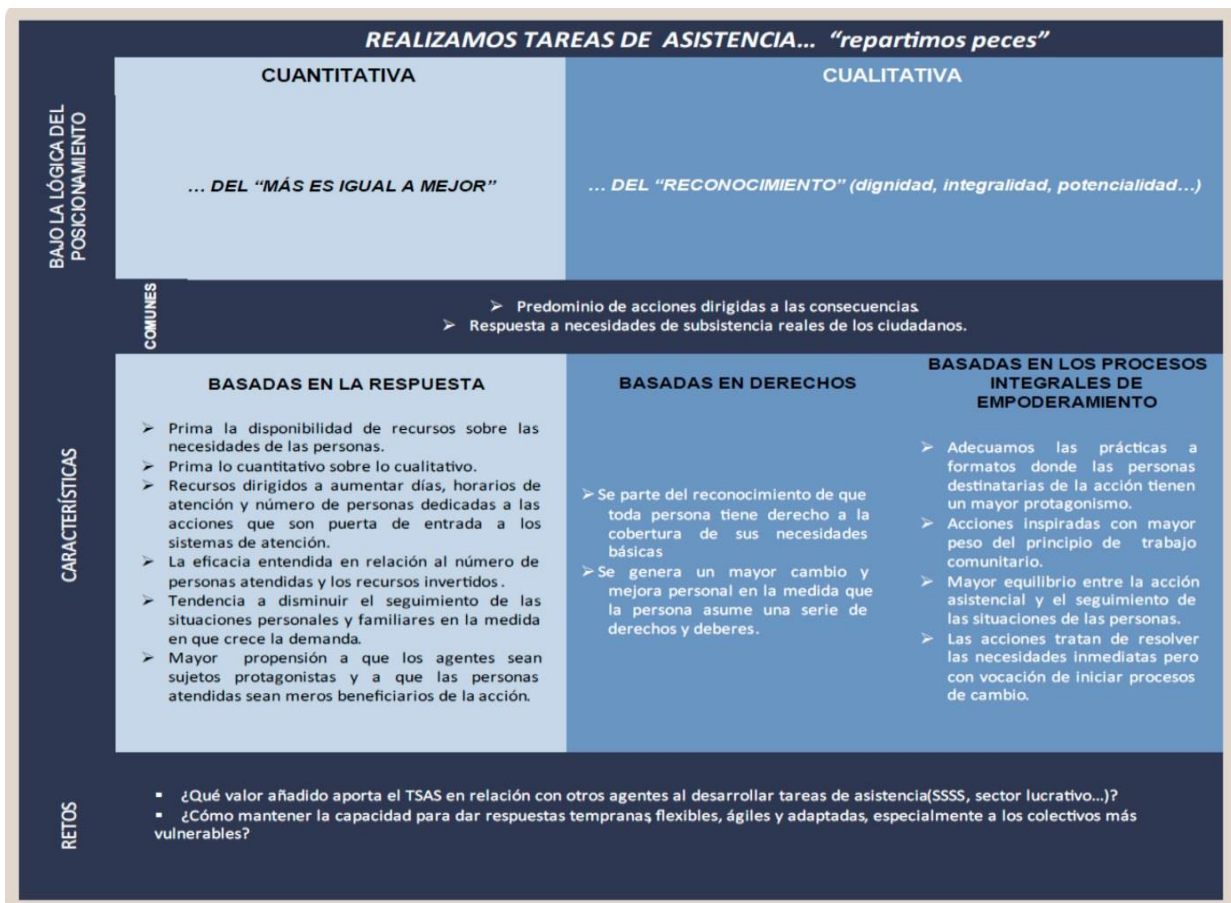
Per altra banda, les activitats poden ser bàsicament:

- D'assistència: dirigides a les conseqüències de la manca de satisfacció de les necessitats bàsiques.

- De promoció: són aquelles que cerquen resposta a les causes que han generat les dificultats, amb una intervenció des de la capacitat i la formació, bàsicament des d'una perspectiva individual.
- De transformació: busquen el canvi dels aspectes individuals i estructurals a través de l'empoderament, la sensibilització i la visibilitat de les accions, des d'una perspectiva comunitària i política (en el concepte més pur del terme).

Si creuem aquestes dues perspectives, les del posicionament i de l'orientació de la tasca, trobem tres escenaris que poden definir tres enfocaments diferents de les polítiques socials, i no només des de la perspectiva del Tercer Sector:

Il·lustració núm. 10: Esquema d'activitat assistencial (Caritas Espanyola, 2012))

Font: Análisis i Perspectives 2012. Fundació FOESSA i Caritas, p. 70

Podem afirmar que l'anterior model de distribució d'aliments (distribució quinzenal d'una cistella per part de dues entitats del tercer sector, sense productes frescos, poca quantitat de productes, cues en l'entrega, dependència únicament dels excedents alimentaris de la UE,

donacions i compra...) se situa en la perspectiva de les activitats assistencials basada en la necessitat de les persones.

Hem passat a crear un servei que segueix un model que persegueix la promoció de les persones, amb un equilibri entre els elements quantitius (increment de les persones ateses, incorporació d'aliments frescos, utilització d'un programa informàtic per a la prescripció, l'entrega el control d'estocs, etc.) però també des d'un punt de vista de la intensitat, ja que es busca que les persones destinatàries puguin fer també tasques de voluntariat, es capacita les persones a través de tallers d'economia domèstica, hi ha una vessant educativa i promocional molt important en la intervenció, recuperant una visió relacional. També l'actual Economat de VNG, com hem explicat, s'ha pogut crear gràcies a un intens treball col·laboratiu entre diferents agents de la ciutat.

En un document intern de treball de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú (2015) rescatem aquesta afirmació, que reflecteix els objectius plantejats fins el moment en el desenvolupament de l'Economat:

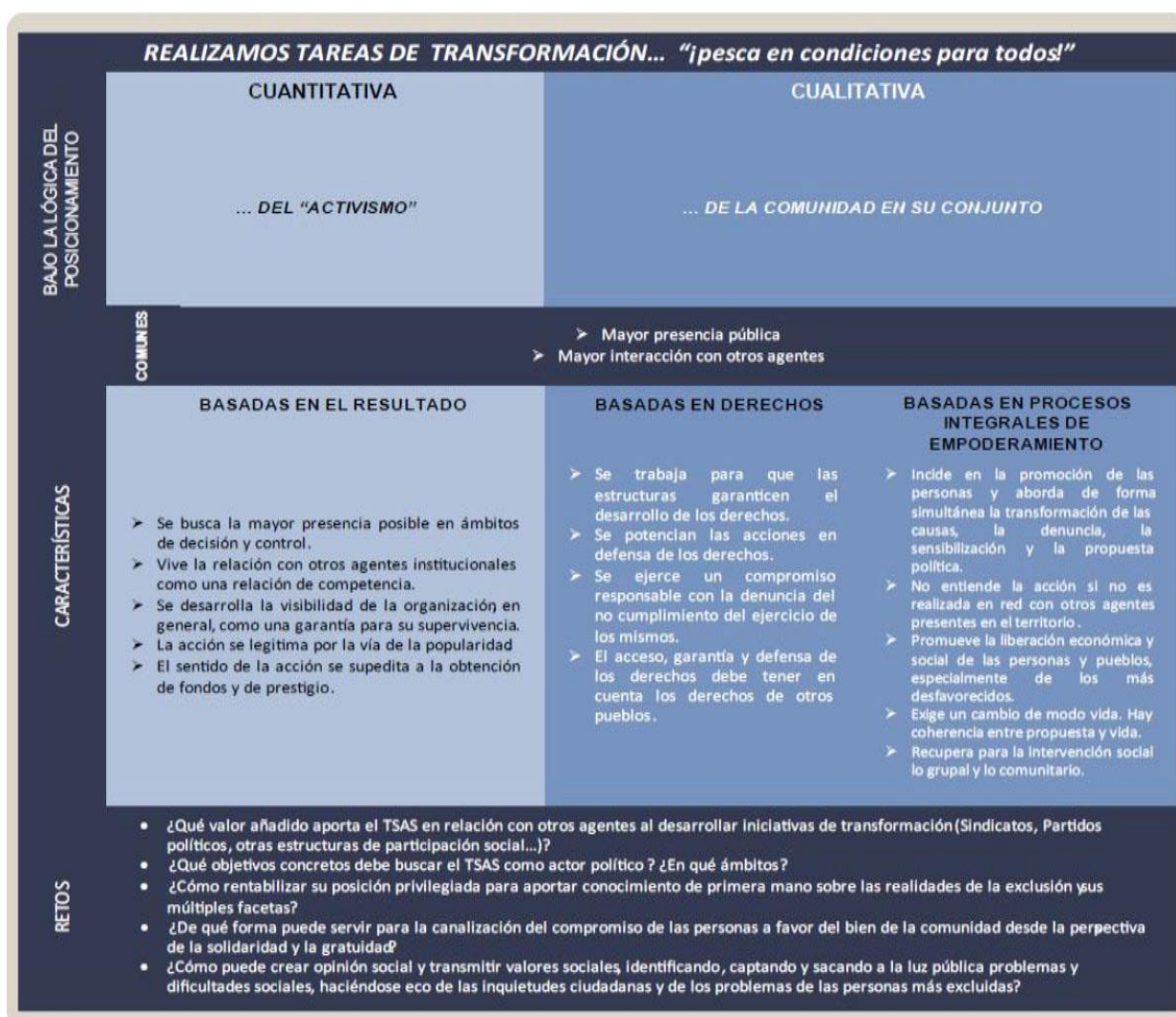
La feina tot just ha començat i l'anhel del servei és créixer creant xarxes de col·laboració i sent promotor d'espais d'interrelació i d'aprenentatge. La finalitat última és superar la seva funció bàsica més assistencial per treballar també des d'una mirada preventiva i formativa.

Aquesta orientació es correspon amb aquest segon escenari, el de la Promoció:

Font: Análisis i Perspectives 2012. Fundació FOESSA i Caritas, p. 71

I finalment, falta el darrer pas, proposat en aquest treball, que converteixi un dispositiu creat amb un propòsit bàsic que és el de procurar el dret a l'alimentació, el de ser un servei integral que fa un pas més en la seva intenció d'actuar sobre tota la comunitat, teixint complicitats en els terrenys associatiu, empresarial, comercial i ciutadà, sensibilitzant i promovent la solidaritat de tota la ciutadania, i poder passar a iniciar camins de transformació col·lectiva a través de la promoció de la sobirania alimentària, l'alimentació de proximitat, el preu just per a la producció agrícola i local, i la consciència en les possibilitats de canvi. És a dir, de situar-nos en un posicionament de Transformació:

Font: Análisis i Perspectives 2012. Fundació FOESSA i Caritas, p. 72

La línia principal que proposo per al futur de l'Economat de VNG passa per considerar tots aquests factors i transformar l'Economat de VNG en un equipament sostenible i sustentable, amb base en els següents pilars:

1. Un equipament que, en el marc de la seva limitada acció, no reproduïxi el model de distribució d'aliments imperant, i que s'abasteixi també de sistemes de producció més d'acord amb el model del territori.
2. Un servei de responsabilitat pública que treballa freqüentment amb el tercer sector i amb el teixit productiu comarcal.

3. Un servei que treballa, des de la justícia social i el reconeixement de drets per reconstruir les xarxes socials de les persones, potenciant les seves capacitats i el seu empoderament.

UNA LÍNIA ESTRATÈGICA DE DESENVOLUPAMENT PER A L'ECONOMAT DE VNG

Abans de fer la concreció de la proposta, faig una aproximació a diversos conceptes en els que he aprofundit i en base als quals proposo una línia estratègica per a l'Economat de VNG: el malbaratament i la sobirania alimentària, aliments de Km 0 i consum responsable.

EL MALBARATAMENT ALIMENTARI

Es calcula que a Catalunya es fan malbé anualment 262.471 tones d'aliments a les llars, comerços i restaurants, el que correspon a la cobertura de l'alimentació per a 500.000 persones. Si li afegim al malbaratament en el marc de l'agricultura, la indústria i la distribució, aquesta xifra puja a 750.000 tones anuals. El 58% d'aquest malbaratament es produeix a les llars, el 16% als supermercats, el 12% en l'àmbit de la restauració, el 9% en la comercialització, el 4% a institucions i l'1% als mercats. Aquesta despesa inútil de recursos quan ens trobem en una situació de greu dificultat en l'alimentació per a moltes persones, és punyent, difícilment qualificable. Li podem afegir el cost mediambiental en emissió de CO₂ a l'atmosfera (1,98 tones de CO₂ per a l'elaboració, i tractament de cada tona de menjar)⁴.

Es fa imprescindible lluitar contra el malbaratament alimentari des d'una perspectiva de justícia social i de sostenibilitat, i des de l'Economat es poden dur a terme accions d'aprofitament dirigides a recollir les minves dels diferents establiments minoristes dedicats a l'alimentació, mercats i mercadals, i per altra banda fer accions de sensibilització i capacitació cap a la població en general i cap a les persones usuàries del servei d'una forma més directa.

Pel que fa a les donacions, cal tenir en compte que hi ha hagut una creixent activitat de producció de normativa d'higiene alimentària, amb l'objectiu de procurar seguretat sanitària a les persones i però que a la vegada ha provocat una major judicialització en els casos on

⁴ "Aprofitem el menjar! Una guia per a la reducció del malbaratament alimentari en el sector de l'hostaleria, la restauració i el càtering" de la UAB (2012).

aquesta seguretat alimentària s'ha vist amenaçada. Aquests factors desincentiven les donacions, i en aquest sentit cal una major capacitació de les entitats en temes d'higiene i per altra banda una sensibilització a les empreses del sector per evitar que ho considerin una pràctica de risc i donar-los les màximes garanties de seguretat.

Els avantatges de fer accions contra el malbaratament per a les empreses que fan donacions a les entitats distribuïdores d'aliments i per a la pròpia comunitat queden molt ben reflectides en el següent quadre, elaborat per diferents organismes públics i entitats de Catalunya:

Il·lustració núm. 13: Esquema de beneficis de l'aprofitament alimentari (Agència de Salut Pública de Catalunya, 2013)

	PER AL DONADOR	PER A LA COMUNITAT
BENEFICIS ECONÒMICS	<p>Millora la gestió de la producció i redueix les pèrdues gràcies a un ús més racional dels recursos.</p> <p>Redueix l'espai i mobiliari dedicat a l'emmagatzematge de deixalles.</p> <p>Estalvia el temps que el personal utilitza a gestionar les deixalles.</p> <p>Aporta beneficis fiscals per mecenatge</p>	<p>Redueix el volum de deixalles transportades i tractades en les plantes de gestió de residus, la qual cosa possibilita un estalvi en la factura de gestió de residus de les administracions.</p> <p>Augmenta la vida útil dels abocadors de deixalles i n'abarateix la gestió</p>
BENEFICIS SOCIALS	<p>Augmenta el compromís del personal propi.</p> <p>Millora l'autoestima del personal propi i l'ambient de treball.</p> <p>Realitza una acció susceptible de ser inclosa en els balanços de responsabilitat social empresarial.</p> <p>Millora la imatge de l'empresa a ulls dels consumidors.</p> <p>Millora les pràctiques higienicosanitàries dels treballadors</p>	<p>Pal·lia la situació de pobresa de persones.</p> <p>Té la seguretat que les donacions es fan mitjançant canals regulars i amb les millors condicions higièniques i sanitàries possibles.</p> <p>Enforteix el teixit d'ajuda de proximitat.</p>
BENEFICIS AMBIENTALS	<p>Redueix la petjada ecològica del seu establiment i l'impacte ambiental.</p>	<p>Augmenta la qualitat de totes les fraccions recollides selectivament.</p> <p>Redueix els lixiviats als abocadors i el consum de combustible emprat a les plantes de tractament tèrmic.</p> <p>Redueix les emissions de productes tòxics derivats del tractament de residus.</p>

Font: "Guia de pràctiques correctes d'higiene per a l'aprofitament segur del menjar en els sectors de la restauració i el comerç minorista". Agència de Salut Pública de Catalunya, 2013.

La sobirania alimentària dóna prioritat a les economies i als mercats locals i nacionals, i atorga el poder de la gestió dels recursos als pagesos i agricultors familiars, destacant també la pesca artesanal i el pasturatge tradicional, posant la producció alimentària, la distribució i el consum sobre la base de la sostenibilitat mediambiental, social i econòmica dels pobles. És un retorn a una economia productiva local, basada en l'única font d'energia inesgotable: la del Sol.

Les seves principals lluites són:

- poder disposar d'aliments per part de totes les persones que habiten la terra, però conservant el medi natural
- capacitat per part dels consumidors a accedir i controlar una alimentació saludable,
- posar en valor la saviesa popular del cultiu de la terra i de l'elaboració dels àpats
- necessitat d'un replantejament del consumisme exacerbant que està espoliant els recursos de la terra
- elaboració i conservació dels aliments tenint en compte una distribució equitativa entre gèneres
- enfortir les economies locals, des de la producció dels aliments fins a la seva distribució, el més a prop possible de l'indret on es produeixen
- la cura del retorn dels residus al medi ambient sense contaminar-lo i, pel contrari, enriquint-lo

La sobirania alimentària representa un nou model productiu, una economia al servei de les persones i un control per part de la població de la seva alimentació.

El concepte de sobirania alimentària és molt inspirador quan el que s'està tractant és de la necessitat de la cobertura de l'alimentació de les persones que viuen en el primer món però pertanyen a la classe dels exclosos. Per una banda l'actual model agroalimentari és incapaç d'alimentar a la humanitat (805 milions de persones encara passen gana al món, tot i un petit descens en els darrers dos anys, segons els informes de la FAO, 2014), i per l'altra hi ha un petit percentatge de la població amb accés als recursos i que cada vegada s'alimenta pitjor, i on l'obesitat passa a ser la principal malaltia no infecciosa a nivell mundial segons la Organització Mundial de la Salut. Existeix prou riquesa per a tothom, però el model

productiu capitalista la distribueix d'una forma tan creixentment inequitativa que està fent inviable la sostenibilitat d'un sistema ja profundament injust en les seves arrels.

Per altra banda, les polítiques que en principi estan dissenyades per a la redistribució de recursos, sovint tenen efectes contraproductius: la Política Agrària Comú de la Unió Europea (PAC) iniciada l'any 1957 a partir del Tractat de Roma, i l'objectiu de la qual era assegurar l'abastiment d'aliments a Europa i donar suport a l'agricultura europea, actualment està realitzant polítiques de dumping, a través de l'exportació dels excedents a països del sud a preus molt baixos. Aquest fet provoca la destrucció del teixit productiu i dels mercats alimentaris locals, que es veuen incapaços de competir amb uns preus baixíssims. Per altra banda, qui s'acaba beneficiant de la PAC són les grans empreses europees amb elevats nivells de facturació, i no pas les petites: l'any 2009 a Catalunya, hi va haver el 83% dels beneficiaris d'aquestes polítiques que van rebre menys de 6.000 € cadascun, mentre que entre 8 persones van percebre quasi 5 milions d'euros.

En aquest sentit, crec que cal tenir en compte i adoptar aquests conceptes en el servei de l'Economat de VNG, tant des d'un punt de vista de sensibilització i formació, com d'adopció dels seus valors i principis en totes les activitats de l'equipament. Tal com es manifesta en l'Informe sobre el dret a l'alimentació a Catalunya (Observatori DESC, 2014):

L'enfocament de dret a l'alimentació des d'un punt de vista assistencialista, a més de defugir la perspectiva de drets, escindeix l'anàlisi dels problemes i de les solucions a la vulnerabilitat alimentària de la població, de l'anàlisi del sistema de producció i distribució d'aliments d'un país.

Potser l'Economat de VNG és un espai molt reduït de les polítiques públiques i del tercer sector, però hauríem de treballar sempre tenint en compte aquestes premisses, pensant globalment i actuant localment. Una economia al servei de les persones ha de tenir el seu centre en allò local, ha de relocalitzar-se, ja que tota l'economia local en surt beneficiada si els recursos es queden al territori. La solució a la crisi no es pot aconseguir tornant a la situació anterior, que, per altra banda, ha estat l'origen de la crisi.

L'economia catalana es caracteritza per l'elevat volum d'importacions i exportacions tant de matèries primeres com de productes elaborats; segons Gustavo Duch (2014), el 60% del que consumim a l'estat espanyol ha estat importat de fora. Per tant, la major part de productes comercialitzats són "quilomètrics" i generadors d'un alt consum d'energia no renovable, bàsicament dels combustibles fòssils. Els transports, la gran quantitat de quilòmetres que han de recórrer els aliments generen un sobre cost econòmic però sobretot una sobrecàrrega en l'emissió de CO2 a l'atmosfera i un excés d'embalatges que no fan més que generar residus contaminants altament perdurables. Sovint han estat molt de temps en cambres de refrigeració i han estat manipulats per tenir un millor aspecte. Aquesta tipologia de consum ens fa ser dependents dels mercats internacionals, i ens fa contribuir a la injustícia social, ja que molt sovint al país productor es paguen salaris de misèria o la mà d'obra està en situació de semi esclavitud.

Els aliments de Km. 0, que també són anomenats "productes de proximitat" o de "cadena curta" són aquells que són produïts, transformats i comercialitzats en un entorn pròxim, i donant suport a un model de producció sostenible i local. Potencien els productors locals, que moltes vegades promouen el rescat de les varietats de cultiu tradicional que estan desapareixent, i per altra banda són uns grans aliats del consum d'aliments sans, de temporada i econòmics.

La proposta de desenvolupament de l'Economat crec que ha de passar per potenciar la producció local, l'alimentació amb productes i sans i ecològics, i fer una tasca educativa important per donar valor a aquest tipus de consum.

El concepte de consum responsable busca millorar les condicions de vida dels éssers vius i del medi ambient a partir d'un consum ètic; en aquests sentit cal sensibilitzar els consumidors/es sobre la petjada ecològica que deixa un estil de vida consumista. Es promou les 3 R: **R**educir (consum de bens i energia), **R**eutilitzar (donar major vida útil als objectes), i **R**eciclar (donar segones oportunitats als productes buscant-los un nou ús).

És bàsic el consum energètic procedent de les energies renovables, que són aquelles fonts d'energia inesgotables que es troben a disposició dels humans i que som capaços de transformar en energia útil. Majoritàriament provenen de l'energia del sol: el vent, els rajos solars, les marees, o l'escalfor de la terra.

NOVES PROPOSTES DE SERVEIS I ACTIVITATS

L'Economat de VNG va iniciar la seva activitat amb la seva inauguració el març de 2015, tot i que portava gairebé dos anys gestant-se la seva creació atesa la seva complexitat. Com acostuma a explicar l'equip que l'ha creat i dut a terme, ha estat com fer un supermercat, des de la cerca d'un local, el sistema de gestió a través del treball col·laboratiu (amb un magnífic fruit però una altíssima complexitat), la logística d'un supermercat (amb un nou vocabulari com estoc, traspalés, política de recollida de minves, de compres...), amb la creació, capacitat i gestió d'un grup de voluntariat de 80-100 persones, un programa informàtic, el seguiment de normes d'higiene alimentària per a productes frescos, un sistema de prescripció, disseny de l'avaluació i el seguiment...

Les primeres valoracions són molt positives per part de tots els agents que hi intervenen, i sobretot per part de les pròpies persones usuàries. Amb aquest impuls inicial, i tenint en compte que estem en la fase de creixement del servei (servei estrella)⁵, cal seguir destinant-hi energies per millorar-lo i per encaminar-lo estratègicament en la línia de la transformació col·lectiva, anteriorment exposada.

En aquest sentit, faig proposta d'un seguit de serveis al voltant del *servei base* que és la distribució d'aliments, que es poden definir com a serveis perifèrics (aquells que són imprescindibles, vinculats i dependents del servei base), i com a *serveis complementaris* (aquells addicionals al servei base, com una millora de la seva activitat). Aquests serveis es podrien anar implementant, en la línia expressada anteriorment d'avançar en la sustentabilitat i la sostenibilitat de l'Economat de VNG. Per tenir una idea completa dels seus objectius, destinataris, activitats, etc. a la vegada en faig una breu definició a partir d'unes fitxes descriptives.

⁵ L'Economat de VNG tindria en aquests moments la qualificació de « servei estrella » (enfrent de serveis "interrogant", "vacca" o "gos") segons l'anàlisi de la cartera de serveis de la companyia Boston Consulting Group (BCG) a finals dels anys 60, que podem adaptar al camp social: posseeixen una alta rendibilitat (social) , tot i que cal una alta inversió. L'estratègia ha de ser desenvolupar-lo i invertir-hi energia.

La relació dels serveis proposats és la següent:

1. Lliurament d'aliments a domicili
2. Col·labora amb l'Economat!
3. Tallers d'economia domèstica
4. Tallers de cuina saludable i econòmica
5. Servei de rober
6. Recuperació i reutilització de petits aparells electrodomèstics, eines i altres estris
7. L'hort de l'Economat

NÚMERO 1	FITXA DEL SERVEI
Nom del servei	Lliurament d'aliments a domicili
Tipologia	Servei perifèric
Necessitat detectada	Persones o famílies en dificultat econòmica greu, i per tant amb necessitat del servei de distribució d'aliments, i a la vegada amb dificultats de mobilitat i/o de transport d'un pes considerable.
Objectius	Proporcionar un mitjà de transport de la cistella dels aliments al domicili a les persones en situacions de dificultats de mobilitat
Descripció	Mitjançant un vehicle, es traslladarà la cistella d'entrega quinzenal al domicili de la persona amb dificultats de mobilitat
Destinatari	Persones amb dependència o discapacitat física que els impedeix el trasllat a l'Economat de VNG i/o el transport de la cistella d'aliments degut al seu pes o bé a les barreres arquitectòniques o la llunyania del lloc on viuen. Les persones amb dependència, però, han de ser capaces de cuinar els aliments. Cada situació serà estudiada pel professional prescriptor, ja que es pot donar altra casuística, temporal o de llarg termini, que requereixi també el lliurament a domicili.
Funcions/activitats	Trasllat quinzenal de la cistella a domicili, segons horari preestablert. Es concentraran tots els lliuraments al mateix dia, de manera que només caldrà fer els lliuraments cada 15 dies.
Model de producció	Aquest servei es podria realitzar través de conveni amb l'entitat gestora, en el moment que disposin del vehicle. Una altra opció, que requereix una despesa directa, és contractar el servei a una empresa de transports
Recursos	Vehicle isotèrmic Voluntariat
Col·laboracions previstes	Caritas Interparroquial Altres entitats de la Mesa d'Entitats socials

NÚMERO 2	FITXA DEL SERVEI
Nom del servei	Col·labora amb l'Economat!
Tipologia	Servei perifèric
Necessitat detectada	Per una banda, el funcionament de l'Economat requereix de 90 a 100 persones voluntàries. Per altra banda, moltes de les persones usuàries estan en disposició de col·laborar en les tasques de l'Economat, ja que disposen de cert temps, força i ganes o necessitat de tenir activitat útil. Finalment, és positiu canviar aquesta passivitat "imposada" a les persones usuàries i passar a un sistema de col·laboració i participació, oferint la possibilitat de tenir un paper actiu en un aspecte de la seva vida.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Canviar el rol d'inactivitat que s'atorga a les persones usuàries • Incrementar la força de treball per a desenvolupar les tasques de l'Economat • Treballar hàbits i competències com la puntualitat, la responsabilitat i el treball en equip, bàsiques per poder fer un pas cap a la inserció laboral (en el cas que hi hagi dificultats en aquest terreny)
Descripció	Servei de voluntariat-usuari que s'incorpori a les tasques que requereix el funcionament de l'Economat, segons les capacitats i interessos de cada persona. És una activitat de caràcter totalment voluntari
Destinataris	Persones usuàries del servei que tenen les habilitats i capacitats per desenvolupar tasques de funcionament
Funcions/activitats	Després d'una formació en l'àmbit del voluntariat i sobre el propi servei, cada voluntari-usuari rebrà formació sobre les tasques assignades. Aquestes tasques s'assignaran en funció de les capacitats i interessos de cada persona: reposició, transport, comercial, disseny, manteniment, etc. Gestió dels torns Funcions de mentor per part d'una altra persona voluntària Seguiment de l'evolució del personal voluntari-usuari per part del professional de referència
Model de producció	Gestió mixta a partir del model col·laboratiu entre l'administració i l'entitat gestora
Recursos	Formació Assegurança de voluntariat
Col·laboracions previstes	Caritas Interparroquial Voluntariat Persones usuàries

NÚMERO 3	FITXA DEL SERVEI
Nom del servei	Tallers d'economia domèstica
Tipologia	Servei complementari
Necessitat detectada	En una part de les situacions ateses es detecta una necessitat de millorar en conceptes bàsics de l'economia familiar i ajudar a trencar certs hàbits de consum, alimentaris o d'altre tipus per ajustar les necessitats a cobrir amb els recursos disponibles. Per altra banda, sempre es pot aprendre i millorar la gestió de l'economia familiar.
Objectius	Millorar la gestió dels recursos disponibles per aconseguir el màxim de rendibilitat i dotar d'estratègies per a una bona planificació i organització de l'economia familiar.
Descripció	Organització de tallers formatius que ofereixin coneixements bàsics i pràctics per millorar l'economia familiar tot fent un consum ètic.
Destinataris	Persones usuàries dels serveis socials, prioritàriament del servei de distribució d'aliments però oberts a qualsevol persona interessada.
Funcions/activitats	<p>Càpsules de coneixement, cadascuna sobre un tema diferent:</p> <ul style="list-style-type: none"> • El pressupost familiar: planificar i reduir • Lluita contra el malbaratament alimentari • L'estalvi en el consum de subministraments • Com reaprofitar i reciclar els objectes més quotidians • Cuina de l'aprofitament. Taller pràctic. • El Banc del Temps i altres experiències <p>Es tindran molt en compte totes les aportacions per part de les persones assistents, ja que són expertes en viure amb pocs recursos, i a la vegada, s'elaborarà un material provinent de tots els continguts i aportacions: consells per estalviar, receptes sanes i econòmiques, com fer les coses un mateix...</p>
Model de producció	Producció mixta
Recursos	Pressupost de serveis socials Centres cívics
Col·laboracions previstes	Voluntariat i voluntariat-usuari OMIC Regidoria de Medi ambient Banc del Temps

NÚMERO 4	FITXA DEL SERVEI
Nom del servei	Tallers de cuina saludable i econòmica
Tipologia	Servei complementari
Necessitat detectada	Malnutrició infantil lligada a deficients hàbits alimentaris i a la manca de recursos Necessitat de recuperar els coneixements de l'alimentació tradicional mediterrània, sobretot en mans de les dones grans, i de socialitzar els sabers de les persones usuàries
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Millorar la qualitat de l'alimentació de les persones usuàries i les seves famílies a preus de menús molt baixos i amb els aliments bàsics que es poden trobar a l'Economat de VNG • Obtenir un recull de receptes fàcils, nutritives, sanes i econòmiques i posar-lo a disposició de la ciutadania en format electrònic i en format paper • Incorporar plats econòmics i sans procedents d'altres cultures presents a la nostra ciutat
Descripció	Taller pràctic per aprendre a alimentar-se millor distingint els nutrients bàsics i aquells aliments nociu i superflus. Es tracta de tallers molt pràctics on qui l'imparteix cuina, amb l'ajut dels participants, diversos plats. Aquests són degustats per part de totes les persones participants.
Destinatari	Prioritàriament persones usuàries del servei de l'Economat o bé altres persones usuàries dels serveis socials municipals o de Caritas.
Funcions/activitats	<ul style="list-style-type: none"> • Detecció de persones usuàries amb expertesa en aquest àmbit que vulguin aportar el seu saber fent de tallerista o explicant la recepta per al recull • Taller de 5 sessions en els que es treballarà de forma pràctica la cuina de temporada • Creació d'un recull de receptes fàcils, nutritives, sanes i econòmiques • Penjar el recull de receptes a la xarxa i anar-lo ampliant • Publicar en paper de forma molt senzilla el recull de receptes perquè tothom hi tingui accés i per ser distribuït a l'Economat
Model de producció	Gestió mixta a partir del model col·laboratiu entre l'administració i l'entitat gestora
Recursos	Equipament de cuina del Centre cívic la Geltrú Aliments procedents de l'Economat Tallerista del servei de Salut Pública
Col·laboracions previstes	Servei de Salut Pública Voluntariat i voluntariat-usuari Caritas Interparroquial Servei de reprografia municipal

NÚMERO 5	FITXA DEL SERVEI
Nom del servei	Servei de rober
Tipologia	Servei complementari
Necessitat detectada	Un servei molt sol·licitat entre les persones usuàries de serveis socials és el de rober, és a dir la distribució gratuïta o a molt baix preu, de roba de vestit i per la casa
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitar roba de vestir i de la llar a les famílies amb baixos recursos econòmics de la ciutat • Recuperar i reutilitzar les peces de roba que les persones ja no fan servir per donar-los-hi nova vida • Contribuir a la normalització de l'equipament de l'Economat a través de la venda de roba oberta a tot el públic • Contribuir a la creació d'un lloc de treball
Descripció	Servei de recuperació de la roba que la ciutadania ja no utilitza, i que deixa als contenidors de Roba Amiga i altres espais distribuïts a la ciutat. Aquesta roba es neteja, s'arranja i classifica i és venuda a baix preu o bé distribuïda a les persones que no disposen de recursos a través del sistema de punts.
Destinatari	Persones residents a la ciutat, amb baix poder adquisitiu i derivades dels serveis socials municipals pel sistema de punts, i al públic en general a través de la venda
Funcions/activitats	A partir del treball de recuperació de la roba que fa l'empresa d'inserció DINS GARRAF (depenent de la Fundació Formació i Treball), es distribuirà en el mateix Economat i seguint el mateix esquema que per als aliments: disponibilitat de punts segons situació econòmica i nombre de membres, per a l'adquisició de la roba segons necessitats, o bé per a la venda
Model de producció	Gestió mixta a partir del model col·laboratiu entre l'Ajuntament, l'entitat gestora de l'Economat i l'empresa d'inserció, i regulat a través de conveni.
Recursos	Aportació econòmica procedent del pressupost de serveis socials, amb la intenció que aquesta sigui mínima i s'assoleixi l'autofinançament a través de la venda.
Col·laboracions previstes	<p>Caritas Interparroquial</p> <p>Dins Garraf</p> <p>Establiments de la ciutat que treballen en el sector del vestit</p> <p>Empreses del sector tèxtil</p> <p>Voluntariat i voluntariat-usuari</p> <p>Xarxa de centres cívics (recull de roba usada)</p>

NÚMERO 6	FITXA DEL SERVEI
Nom del servei	Recuperació i reutilització de petits aparells electrodomèstics, eines i altres estris
Tipologia	Servei complementari
Necessitat detectada	Necessitat de disposar de determinats estris per part de persones amb molt baixa capacitat adquisitiva. Per altra banda, es poden reutilitzar electrodomèstics i altres estris que només necessiten ser arregjats i que molta gent dóna, llença o porta al Punt Net.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitar petits electrodomèstics i estris a les persones amb baixos recursos econòmics de la ciutat • Recuperar i reutilitzar els electrodomèstics i estris que les persones ja no fan servir • Capacitar les persones en petits arregjaments
Descripció	Recollida de petits electrodomèstics i estris diversos a través del Punt Net, el mateix Economat de VNG i el Centre de Recursos i informació ambiental (CRIA)
Destinataris	Persones residents a la ciutat, amb baix poder adquisitiu i derivades dels serveis socials municipals
Funcions/activitats	<ul style="list-style-type: none"> • Recollida d'aparells i estris • Reciclatge i reparació dels aparells • Tallers de formació per aprendre a reparar • Distribució dels aparells a través de l'Economat, amb el mateix sistema de punts
Model de producció	Gestió mixta
Recursos	Pressupost de serveis socials
Col·laboracions previstes	Voluntaris i voluntaris-usuaris amb coneixements per arregjar electrodomèstics. Establiments de venda d'electrodomèstics, parament de la llar i eines Punt Net Banc del Temps

NÚMERO 7	FITXA DEL SERVEI
Nom del servei	L'hort de l'Economat
Tipologia	Servei complementari
Necessitat detectada	<ul style="list-style-type: none"> • Atur de llarga durada, que desmotiva les persones i provoca greus efectes en l'autoestima, la pròpia imatge i en alguns casos, en la salut mental de qui està en aquesta situació • Baixos o nuls ingressos econòmics • Alimentació deficient • Decreixement progressiu de la dedicació a la pagesia a la ciutat, i abandonament dels camps de conreu • Necessitat d'adquisició d'aliments frescos per part de l'Economat de VNG
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitar l'accés al treball de la terra per part de persones vulnerables econòmicament amb capacitat física per a fer-ho • Capacitació de persones sense recursos econòmics per a la producció d'aliments procedents de l'agricultura, que siguin preferentment usuaris de l'Economat de VNG • Possibilitar una alimentació sana i procedent de l'agricultura ecològica a aquest col·lectiu i les seves famílies • Possibilitar l'ocupació a persones que fa temps que estan a fora del mercat de treball • Potenciar el treball per un objectiu en comú, l'esperit comunitari i l'autoajuda • Ajudar a preservar el sector primari a la ciutat de Vilanova i la Geltrú, que ha perdut bona part del sòl que fa uns anys dedicava a l'agricultura • Esdevenir proveïdors d'aliments frescos, ecològics i de qualitat a l'Economat de VNG, amb preus justos • Creació d'una cooperativa per a la producció i la comercialització dels productes
Descripció	Cessió de terra a persones en situació econòmica deficitària perquè la cultivin per consum propi, a la vegada que puguin gestionar els excedents per a la seva venda a l'Economat de VNG. A banda, una part del terreny serà de treball comunitari de tots els cessionaris dels horts familiars, i la collita es vendrà preferentment a l'Economat
Destinataris	Persones i/o famílies residents a la ciutat
Funcions/activitats	Capacitació de les persones en el cultiu ecològic Gestió d'allò comú: procés de caràcter assembleari Venda: capacitació per a la venda dels productes Cooperativa: activitats per a la formació en l'economia social i en la creació d'una cooperativa
Model de producció	Gestió indirecta o bé mixta
Recursos	Sòl municipal o cedit per part d'algun propietari Recursos humans: 1 educador/a i 1 pagès coneixedor de l'agricultura ecològica
Col·laboracions previstes	Caritas, Banc del Temps Comerços d'eines i estris per a l'agricultura Servei d'Iniciatives Econòmiques

La darrera part del treball desenvolupa un servei complementari al servei de l'Economat de VNG que vol promocionar les persones usuàries, amb l'objectiu que assumeixin un paper actiu en la seva promoció personal i social i a la vegada ho facin des de la consciència i la intencionalitat en seguir un model econòmic més just, saludable i respectuós amb el medi natural.

L'HORT DE L'ECONOMAT: LA LLAVOR DE L'AUTOGESTIÓ

La visió d'aquest projecte és aconseguir que persones que en l'anterior model se les col·locava en una posició passiva, de manca de capacitats, passin a tenir un paper actiu en la seva subsistència, amb un efecte transformador en la resta d'aspectes de la seva vida. Tenir una activitat de contacte amb la terra, de tenir cura d'un hort que produirà aliments, i fer-ho acompanyades per altres persones en un projecte on allò comú és important, on les relacions d'ajuda i solidaritat estan molt presents i on s'aprèn cada dia, pot tenir uns efectes terapèutics, de canvi personal i grupal molt potents. A la vegada, la participació en aquest projecte els pot aportar capacitació en un sector, com és l'agrícola, que dóna un cert nivell d'autonomia a nivell alimentari per a elles i les seves famílies i a la vegada pot esdevenir un projecte laboral.

Si la mirada la tenim sobre el servei de l'Economat, l'objectiu de l'Hort té també unes connotacions, a banda de les de transformació personal, de col·laboració per transformar la realitat de la pobresa severa a partir de generar activitats productives locals, justes i respectuoses amb el medi ambient. L'Economat es podrà abastir de productes sans i ecològics, adquirits a la Xarxa d'Horts Socials, produïts en un marc de treball en comú que promociona les persones que hi participen, i pels quals pagarà un preu just a partir de la pròpia prestació del servei i desapareixeran els elevats marges econòmics de transport i distribució que existeixen si es compra en cadenes de supermercats disminuint l'emissió de CO².

La ciutat veu amb bons ulls que les persones beneficiàries de l'Economat que tinguin possibilitat, tinguin un paper digne i actiu en la seva subsistència i en el seu procés de

recuperació econòmica, que ells mateixos adoptin un paper actiu que els possibilita establir més i millors relacions amb el seu entorn.

Per altra banda, i entenent que la producció de l'Hort de l'Economat no podrà abastir la totalitat de les necessitats del servei, la resta de productes agrícoles haurien de ser adquirits als productors locals, a la Xarxa d'Horts Socials i als pagesos de la ciutat que encara resisteixen enfront de la competència de les grans produccions quilomètriques, la manca de relleu generacional i els baixos preus pagats als productors.

OBJECTIUS DE L'HORT DE L'ECONOMAT

- Facilitar l'accés al treball de la terra per part de persones vulnerables econòmicament amb capacitat física per a fer-ho
- Capacitar persones sense recursos econòmics per a la producció d'aliments procedents de l'agricultura
- Possibilitar una alimentació sana i procedent de l'agricultura ecològica a aquest col·lectiu i les seves famílies
- Possibilitar l'ocupació a persones que fa temps que estan fora del mercat de treball
- Potenciar el treball per un objectiu en comú, l'esperit comunitari i l'autoajuda
- Esdevenir proveïdors d'aliments frescos, ecològics i de qualitat a l'Economat de VNG, amb preus justos
- Valorar la viabilitat en la creació d'una cooperativa per a la producció i la comercialització dels productes
- Contribuir a preservar el sector primari a la ciutat de Vilanova i la Geltrú, que ha perdut bona part del sòl que fa uns anys dedicava a l'agricultura

DESCRIPCIÓ I LOCALITZACIÓ. SINERGIES.

L'Hort de l'Economat és un servei complementari a l'Economat de VNG que s'insereix dintre la Xarxa d'Horts Ecològics de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, que està basat en el concepte de **custòdia urbana**. La custòdia urbana es defineix com un conjunt d'estratègies i tècniques que pretenen implicar la ciutadania en la gestió d'espais urbans que poden

satisfereix diverses funcions socials i ambientals, a canvi de mantenir i millorar el seu estat de conservació.

La Xarxa d'Horts Ecològics és un projecte que treballa a partir de la concessió de llicències temporals d'ocupació d'espais públics per part de l'Ajuntament. Els objectius que persegueix aquesta Xarxa són:

- Recuperar, protegir i gestionar espais urbans o urbanitzables cap a horts o espais agrícoles ecològics.
- Potenciar entitats i programes de formació i d'inclusió social a través de l'activitat agrícola.
- Promoure espais agroecològics que promoguin beneficis vers la societat i el medi ambient
- Crear un Banc de terres Municipal en espais públics disponibles i aptes.
- Promoure models de gestió d'espais, de forma participada amb l'Ajuntament.

Dintre de la Xarxa d'Horts Ecològics hi ha els **horts urbans ecològics**, que són espais que es cedeixen a particulars a través d'un procés de públic concurrència, i els **horts socials ecològics**, destinats a entitats locals sense afany de lucre perquè els destinin a projectes i serveis amb una clara finalitat social. D'aquesta manera es recuperen espais urbans o urbanitzables amb finalitats socials o ecològiques i a través del cultiu d'aquestes terres amb tècniques ecològiques.

Tot i que està previst que els cessionaris d'aquests espais els cultivin per a l'autoconsum, també es permet que els excedents es puguin dedicar a les següents qüestions:

- L'intercanvi amb altres persones usuàries
- La venda en "turutes" o altra moneda social vigent al municipi.
- La donació al Banc de queviures de Vilanova i la Geltrú.
- Intercanviar o/i comercialitzar de forma preferent a d'altres organitzacions, institucions, banc de queviures local, entitats socials, menjadors socials... és a dir destinataris que siguin entitats o organitzacions socials o amb finalitats socials.

Aquests espais es cedeixen per 2 anys prorrogables d'any en any fins a un màxim de 4 anys. Aquest temps és suficient per fer una primera experiència d'aquest projecte i valorar, en el seu moment, la continuïtat de l'Hort de l'Economat en aquest model, el qual pot tenir continuïtat si es presenta de nou al procés de selecció.

En aquests espais s'hi poden cultivar qualsevol varietat d'hortalisses, verdures, plantes i flors, sempre que no siguin espècies prohibides i conrear amb criteris totalment ecològics, lliure de tractaments fitosanitaris, adobs químics, i pesticides, i seguint els principis de l'agricultura ecològica. No s'hi poden tenir ni criar animals de companyia ni bestiar.

Darrerament s'ha tret a concurs per part del Departament de Medi ambient la quantitat de 5 espais per a horts destinats a entitats socials, però el concurs ha quedat desert. Per aquesta

raó, es podria subscriure directament un conveni de cessió pel terreny que fos més apropiat per aquest projecte. S'ha considerat que aquests serien els terrenys anomenats La Pastera i situats a la vora de la Masia en Cabanyes, amb una classificació urbanística d'espais lliures (clau F), una superfície total de 7.140 m² (30x225 m), i que disposa d'un pou

Il·lustració núm. 14: vista aèria del terreny Pastera (Masia en Cabanyes, 1)

d'aigua municipal a l'extrem nord

i una bassa de reg en desús, el que assegura un accés fàcil a aigua òptima per al reg. Annex al pou ja existeix una unitat de bombeig, ja que aquesta aigua s'utilitza per a la neteja viària del municipi.

Dels 7.140 m², restaria com a superfície de cultiu després de destinar una part del terreny a zones de pas, zones d'estada, espais lliures entre horts, bassa, pou i caseta d'eines, un total de 3.720 m². Aquest espai es dividiria en 18 parcel·les de 100 m² cadascuna i una parcel·la comuna de 1.920 m². Els horts petits tindrien un ús personal/familiar, és a dir que cada participant al projecte en seria responsable i decideix què cultivar-hi (tot i que compti amb la col·laboració solidària dels companys per determinades tasques). S'estima que 100 m² podria ser un espai suficient per destinar-lo a un autoconsum sense que es generin excedents però podent disposar de producció durant tot l'any. La parcel·la de 1.920 m² es destinaria al cultiu comunitari, on el que es conrea és per a l'Economat de VNG. Les 18 persones/famílies participants amb al projecte amb un hort particular hauran de col·laborar en el conreu de l'hort comunitari, al que s'hi poden afegir altres participants usuaris de

l'Economat, voluntaris vinculats o no a entitats de la ciutat, i persones usuàries del Servei de Mesures Alternatives. L'entrega d'aquest producte a l'Economat retornaria al projecte per cobrir bona part del cost de funcionament anual, de manera que els participants no hagin d'invertir res més que el seu temps i energia de treball. La comptabilització d'aquesta producció també servirà per avaluar la rendibilitat d'un possible projecte d'empresa cooperativa un cop la iniciativa estigui prou consolidada.

L'entitat que actualment gestiona l'Economat de VNG, Caritas Interparroquial, seria la idònia per a desenvolupar aquest projecte, ja que coneix les persones usuàries i quedaria molt més implicada en tot el procés de distribució alimentària i empoderament de les persones. Tot i així, també seria possible, si Caritas Interparroquial no tingués prou recursos o capacitat per incrementar la seva enorme dedicació a l'Economat en desenvolupar aquest projecte, que es liderés des d'una altra entitat del municipi. En tots els casos es comptaria, per suposat, amb la implicació de l'Ajuntament, tant des del servei de Medi Ambient com des dels Serveis Socials.

PERSONES DESTINATÀRIES

Les persones destinatàries d'aquest servei són 18 homes i dones majors d'edat en situació de precarietat econòmica, derivades pels serveis socials municipals i que reuneixin aquests requisits:

- Viure i estar empadronats al municipi
- Disposar d'uns ingressos màxims segons el següent barem, que és el mateix que s'utilitza per a l'accés al servei de distribució d'aliments:

NOMBRE DE PERSONES DE LA UNITAT FAMILIAR	LÍMIT D'INGRESSOS
1 persona	250
2 persones	375
3 persones	520
4 persones	620
5 persones	700
6 persones	780
7 persones	860
8 persones	940
10 persones	1.100
11 persones	1.180

Font: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Barem d'accés al servei de l'Economat de VNG

- Tenir condicions físiques i disponibilitat per poder treballar la terra (cal bona condició física, poder estar treballant en posicions incòmodes, a l'aire lliure...)

Els Equips Bàsics de Serveis Socials tindran en compte aquests criteris en la seva derivació:

- Actitud proactiva (o possibilitat de tenir-la) en el seu procés d'inserció social i/o laboral
- Possibilitat de participar en un projecte laboral a mig o llarg termini
- Nombre de persones al seu càrrec (fills menors, persones grans, persones amb discapacitat o dependència)
- Famílies monoparentals
- Interès per l'activitat agrícola

Per altra banda, la decisió sobre les persones que finalment s'integrin al projecte serà consensuada amb els responsables del projecte de Caritas.

La metodologia per a dur a terme aquest projecte seguiria les mateixes passes que la que ha donat tan bons resultats en la creació i funcionament de l'Economat: el treball en xarxa i col·laboratiu entre diferents agents per desenvolupar-lo, incrementant en aquest cas, la participació de les persones que s'hi impliquin activament.

Per aquesta raó, - i ara cal fer un parèntesi - cal tenir en compte que es tracta d'una proposta de treball acadèmic i que, per tant cal "prendre decisions en solitari" que permetin desenvolupar la idea. En el cas de que aquesta idea es decidís - conjuntament amb tots els actors - implementar-la, amb tota seguretat prendria altres camins, més rics i provinents de les aportacions de tothom, i segurament també trobaria esculls que caldria anar sortejant a mesura que apareguessin.

Seguint amb la metodologia, caldria elaborar el projecte inicial conjuntament entre Medi Ambient i Serveis Socials de l'ajuntament, així com les entitats participants. Amb posterioritat a aquest esbós inicial en el que es marquen els objectius, la metodologia i s'avaluen el pressupost del servei i els recursos de què es pot disposar, i un cop proposat a les persones que tècnicament es vegi més adequat, caldria obrir de nou un procés en el que també hi participin les persones directament implicades. En aquest procés caldrà decidir, en el marc d'unes normes generals que venen imposades per la legislació i la normativa d'ús dels terrenys, quin serà el funcionament del servei. I a partir de l'inici del funcionament, la metodologia és participativa, a través d'un procés assembleari on es prenen les decisions per consens o per majoria, dintre dels marges normatius i que indiqui l'entitat. Caldrà decidir els horaris, els espais de trobada, la dedicació a l'hort comunitari, etc.

Per altra banda, i per contribuir a assegurar l'èxit del projecte, cal formalitzar un seguit d'acords entre totes les parts:

- ⇒ Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament i Caritas Interparroquial (i/o altres entitats en el seu cas) per al desenvolupament de l'Hort de l'Economat
- ⇒ Conveni de cessió dels terrenys en el marc del projecte Xarxa d'Horts Socials
- ⇒ Compromís de cadascuna de les persones participants

Si ens centrem en la fase d'execució d'aquest servei, i un cop ja estan clares quines seran les persones que hi participaran a partir d'una selecció prèvia per part dels Serveis Socials Bàsics i d'una acceptació conscient per part dels participants un cop ben conegut el projecte, anem a definir la metodologia de treball social que se seguiran, juntament amb les tècniques que s'utilitzaran.

D'entrada, cal tenir ben clar quin és l'element bàsic i orientador, que ha de servir d'element articulador de totes les accions. En l'Hort de l'Economat l'objectiu no és el propi Hort, sinó que no hem de perdre mai de vista que és l'eina que utilitzarem per a assolir els objectius plantejats en relació a les persones participants i que giren entorn a la capacitació, l'empoderament, el treball solidari, l'autoajuda, i la formació laboral.

Per altra banda, ens cal fer una planificació d'elements previs a l'execució, necessaris per fer una intervenció eficaç amb les persones, poder ocupar el rol adequat i ajudar a crear una dinàmica constructiva que beneficiï a tothom. En aquest sentit caldrà un coneixement de les persones participants, com més profund millor, a partir del qual es puguin valorar també les seves expectatives respecte a la seva participació i el grau d'encaix amb els objectius del projecte, i, si cal, reconsiderar o reajustar aquest tema. Per altra banda, serà important tenir en compte la dinàmica de treball que es planteja amb les persones, entre els professionals i amb les institucions o entitats implicades per tenir un bon posicionament de l'encàrrec i aclarir tots els dubtes i nebuloses amb l'objectiu d'incrementar les seves possibilitats d'èxit. Com a darrer pas, cal una bona organització del treball a realitzar, que en aquest cas requereix una certa sistemàtica però a la vegada molta flexibilitat, adaptació, proximitat i disponibilitat envers les persones participants. Dintre de l'organització del treball, cal seleccionar les tècniques més apropiades, el més àmplies i innovadores possible, amb l'objectiu de desenvolupar la tasca professional amb la major eficàcia, i en aquests sentit plantejo les següents:

- ⇒ **Observació:** és una tècnica bàsica en qualsevol acció, i s'utilitza al llarg de tot el procés d'intervenció. Ens permet obtenir coneixement i ens dona informació del context en el que es desenvolupen les persones amb les que volem treballar, així com les seves formes de relacionar-se, els valors que les mouen, les seves capacitats. Si la utilitzem com a tècnica, cal que estigui sistematitzada i controlada, havent

establert prèviament quin és l'objectiu, i és important el sistema de recull de la informació (diari de camp, seguiment, enregistrament en vídeo...)

- ⇒ **Treball individual**, a partir de la tècnica de l'**entrevista**, que permet orientar el diàleg, obtenir informació i a la vegada transmetre'n d'altra, tot fent preguntes o intervencions amb l'objectiu d'interpel·lar la persona amb la que treballem. En aquest projecte es pot realitzar d'una manera formal, però la major part de les vegades pot haver una intervenció individualitzada en el propi terreny del projecte i en el marc del treball de la terra.
- ⇒ **Treball grupal**: ha d'afavorir la sensibilització, la motivació, l'animació i la focalització a l'objectiu en comú. L'objectiu bàsic és aconseguir la participació activa de totes les persones que han de treballar conjuntament. En aquest projecte, la tècnica més utilitzada serà l'**assemblea**.
- ⇒ **Coordinacions**: en un treball d'aquestes característiques són molt importants les coordinacions amb els diversos actors que participen el l'Hort de l'Economat: per una banda entre el/la professional social i el/la tècnic/a agrícola; amb els equips bàsics d'atenció social que són els professionals referents de les persones participants, i potser amb altres professionals amb els que calgui coordinar-se. A banda seran necessàries coordinacions amb serveis municipals, entitats, veïns de la vora, etc.
- ⇒ **Reunions d'equip**: Són una pràctica habitual en el camp social. En aquest cas hi haurà contacte entre els dos professionals d'intervenció més directa, i també les reunions de l'equip de gestió i amb el grup operatiu (que definim més endavant).
- ⇒ Treball de **documentació i seguiment avaluatiu**. Aquesta tasca és fonamental i ha de servir de base per al treball individual i grupal, així com per a les coordinacions. Serà interessant comptar amb un aplicatiu que faciliti aquesta feina, o bé utilitzar l'actual programa de seguiment d'expedients dels serveis socials bàsics.
- ⇒ Finalment plantejo també una tècnica d'acompanyament que pot servir per a processos individuals, grupals o comunitaris i que ja fa uns anys que s'utilitza amb prou èxit en diversos projectes socials: les **històries digitals**.
Les històries digitals (o *story telling*) tenen el seu origen als Estats Units i són relats construïts per persones sense coneixements professionals audiovisuals a partir d'un

fet viscut per elles mateixes, a través de la utilització de fotografies, fragments de vídeo, músics, dibuixos i la pròpia veu. S'utilitzen per desenvolupar o millorar un seguit de competències i coneixements i per incrementar la motivació en centrar-lo en el seu propi context o història. El mateix és aplicable a un grup, que té una experiència o vivència en comú.

Les històries digitals ens permeten el treball que reflecteix a la pròpia persona la seva evolució i l'evolució del producte del seu treball, en aquest cas l'hort, el creixement de les plantes, les dificultats que apareixen, les solucions que s'apliquen, etc. però sobretot les seves emocions i petits o grans èxits personals. Per altra banda crea llaços importants en el grup i els fa treballar en un segon projecte, que és l'explicació del que estan realitzant, els seus assoliments, el seu esforç i també les seves dificultats. I com a tercer punt important, té un efecte molt potent en tant que relata a la comunitat la seva experiència i els revaloritza: es pot visionar a través de les televisions locals, penjar-se en les xarxes socials o les webs institucionals, etc. i obtenir una repercussió mediàtica que creï un valor afegit al seu treball.

METODOLOGIA D'AGRICULTURA ECOLÒGICA

Per altra banda, la metodologia a utilitzar en el treball de la terra és també un factor molt important, ja que mostra el respecte pels processos naturals i per les pràctiques tradicionals i no agressives amb el medi, pot suposar un aprenentatge fins i tot per aquelles persones que hagin tingut experiències en conreus, i per altra banda és normativa tant per la utilització del banc de terres municipals com per la seva coherència amb els objectius del projecte de l'Hort de l'Economat. En aquests sentit, es formarà les persones participants, i a banda se les assessorarà setmanalment sobre l'estat concret dels cultius i les necessitats que tingui en cada moment, com per enfrontar la possible aparició de plagues i les malalties del sòl i les plantes. La metodologia que se seguirà en el conreu d'aquests horts abasta les següents tècniques:

- ⇒ **Rotació de cultius:** es disposen diferents cultius en una mateixa parcel·la amb diferents necessitats nutricionals, per evitar l'esgotament del sòl i la presència de microorganismes. Segons la bibliografia consultada seria adient una rotació de 4 anys i una divisió de cada hort en 4 subparcel·les.

- ⇒ **Associacions de cultius:** Consisteix en associar plantes perquè s'ajudin mútuament, cosa que ja succeeix espontàniament en la natura. L'efecte és que es redueixen les males collites i s'incrementa la producció.
- ⇒ **Gestió de la fertilitat del sòl:** cal fertilitzar el sòl i no la planta per afavorir la presència de microorganismes, i fer-ho amb matèria orgànica. Amb aquesta finalitat, en el mateix hort hi haurà compostadors de fusta i s'aprendrà també aquesta tècnica.
- ⇒ **Treball del sòl:** En cada moment de l'any cal treballar la terra segons diferents necessitats: caldrà potenciar la mineralització a l'hivern i a l'inici de la primavera, i la humificació del sòl a l'estiu i als inicis de la tardor per frenar el treball accelerat de la vida microbiana i frenar la pèrdua de nutrients i mineralització.
- ⇒ **Tractaments fitosanitaris:** les amenaces que pot tenir l'hort són les malalties del sòl (fongs i virus) i les plagues (cucs, pugons, erugues, llimacs...). No s'utilitzaran productes fitosanitaris de síntesi química però sí productes ecològics com maceracions, infusions, bioestimulants, repel·lents...
- ⇒ **Tanques vegetals o infraestructures ecològiques:** les tanques vegetals en els marges dels horts contribueix a mantenir la fauna beneficiosa que ajuda a disminuir la població de paràsits i plagues, ja que proporcionen aliment, refugi i lloc on passar l'hivern als enemics naturals de les plagues.
- ⇒ **Gestió d'herbes adventícies:** Les males herbes tenen aspectes positius i negatius sobre l'hort. Per una banda ocupen l'espai, competeixen per l'aigua, els nutrients i la llum, fan ombra i poden asfixiar als cultius, però per altra banda protegeixen el sòl de l'erosió de la pluja i el vent, donen refugi a depredadors naturals dels paràsits de l'hort i en descomposar-se aporten nutrients al sòl. Per tant cal conèixer-les i ser selectiu en la seva eliminació segons l'espècie i el lloc on són, i mai utilitzar herbicides químics.
- ⇒ **Acolxats:** protegeix els cultius i el sòl en el que creixen, i es pot fer amb palles de cereals, herba o gespa segada, o restes de poda triturades
- ⇒ **Reg:** es recomana el reg per gravetat o el reg per degoteig

A banda dels arguments exposats inicialment en relació a la utilització de l'agricultura ecològica com a tècnica més respectuosa amb el medi, crec que és molt important ressaltar que aquesta forma de treballar i els coneixements que requereix són una gran font de paral·lelismes amb el treball que poden anar fent les persones que participen en l'acció. Creixement personal, necessitat d'espais de descans i de recuperació energètica, la necessitat de l'ajuda mútua, de les relacions de cooperació, la necessitat de nodrir-nos a través d'aliments sans, la formació, el coneixement i les relacions que ens aporten coses positives i evitar aquelles tòxiques, l'aprofitament de les oportunitats, el treball constant, el protegir-nos d'allò que no ens convé, la paciència... tots aquests són elements que apareixen també en el treball amb la terra, i tenen una gran potència d'ajuda al canvi si les sabem aprofitar i posar de relleu.

ACTIVITATS A REALITZAR

ACTIVITAT	DESTINATARIS	RESPONSABILITAT
Plantejament de les línies principals i redacció del projecte		Caritas, Ajuntament, (altres entitats)
Configuració de l'equip de treball	Equip de treball	Caritas i Ajuntament
Selecció de l'educador / especialista agrícola	Tècnics	Caritas i Ajuntament
Redacció del projecte tècnic i memòria per obtenir el terreny	Equip de treball	Caritas i Ajuntament
Obtenció de la cessió del terreny per part de l'Ajuntament	Caritas	Ajuntament i Caritas
Conveni de col·laboració entre Caritas i Ajuntament (i altres entitats si és el cas)		Caritas, Ajuntament, (altres entitats)
Compra del material necessari per al cultiu	Persones participants	Equip de treball
Selecció de les possibles persones participants informant-los de la possibilitat de participació en el projecte	Persones seleccionades	Serveis Socials Bàsics (SSB)
Entrevistes individuals a les possibles persones participants	Persones seleccionades	Equip de treball

Selecció final de les 18 persones participants, juntament amb una llista d'espera	Persones participants	Equip de treball
Inici del treball grupal i coneixement de les persones i del terreny. Elaboració entre tots els participants i l'equip de treball de les normes de funcionament i de la metodologia de treball.	Persones participants	Participants i Equip de treball
Formació en tècniques agrícoles ecològiques. Inclou la formació per part dels especialistes, i també l'autoformació dintre del grup si hi ha persones que han cultivat amb anterioritat	Persones participants	Participants i tècnic
Inici del conreu de la terra	Persones participants	Participants i tècnic
Formació en aspectes culinaris i de conservació dels aliments	Persones participants	Tècnics del Departament de Salut de l'Ajuntament
Inici de la venda de part de la producció a l'Economat de VNG. Fixar preus de venda segons el mercat. Beneficis (després de cobrir les despeses) a repartir entre els participants.	Persones participants	Participants i Equip de treball
Valoració sobre la possibilitat de constituir una cooperativa d'iniciativa social i/o procurar la inserció laboral de les persones participants en l'àmbit de l'agricultura o el sector de l'alimentació	Persones participants	Participants i Equip de treball

Es constituirà un Equip de Treball inicial que estarà compostat per membres de totes les institucions i entitats participants, és a dir Caritas, els Serveis Socials Bàsics de l'Ajuntament i seria oportú que una entitat com Transició VNG s'involucrés en el projecte. Transició VNG és un moviment, un grup obert, que es proposa donar un impuls en temes relacionats amb els horts i l'alimentació des d'una visió centrada amb el km0. I ho volen fer a través de la implicació de persones que treballin horts per aprendre a tractar la terra, a conrear, a seleccionar llavors, etc. Ofereixen trobades, espais comuns a través d'un blog, fer formació i assessorament. Estan vinculats a ECOL3VNG, que és l'entitat promotora de la moneda social local, "el turuta".

Aquest Equip de treball, que un cop iniciat el projecte anomenarem Equip de Gestió, l'haurien de conformar:

- ⇒ Dos representants dels Serveis Socials de l'Ajuntament
- ⇒ Un representant de Medi Ambient de l'Ajuntament
- ⇒ Dos representants de Caritas
- ⇒ Un/a professional de l'àmbit social amb competències de treball en equip i de promoció i desenvolupament de les capacitats de les persones. És molt important encertar amb el perfil d'aquest/a professional. Tindria una dedicació d'un 80% de la jornada
- ⇒ Un/a especialista en temes agrícoles amb funcions d'assessorament i amb una dedicació d'aproximadament un 20% de la jornada. Pot ser una persona amb formació reglada, per exemple una enginyeria tècnica agroambiental i del paisatge o bé un pagès que conegui profundament les tècniques ecològiques de cultiu, i el perfil idoni seria aquell que tingués competències de treball amb les persones.

Aquest equip comptarà amb les col·laboracions del departament de Salut i d'altres entitats o departaments municipals.

FUNCIONS DE L'EQUIP DE GESTIÓ:

- ⇒ Elaborar el Projecte inicial del servei
- ⇒ Elaborar el projecte tècnic i la memòria per obtenir la cessió del terreny, així com les activitats formatives i de capacitació
- ⇒ Gestionar el pressupost del total del projecte
- ⇒ Proveir amb els recursos necessaris per al desenvolupament del projecte
- ⇒ Avaluar la marxa del projecte

A partir de l'inici de l'activitat amb les persones destinatàries, l'Equip de Gestió s'amplia amb dues persones participants, escollides pel grup, que passen a formar part de l'equip.

Per altra banda hi ha el grup operatiu, compostat per el/la tècnic/a social, l'especialista agrícola, un representant de Transició VNG i totes les persones participants, que es reuniran setmanalment. Poden comptar amb la col·laboració de qualsevol persona o entitat que forma part del projecte en cada moment del procés.

FUNCIONS DE L'EQUIP OPERATIU:

- ⇒ Posar en funcionament l'Hort de l'Economat i conrear els espais individuals i l'espai comú (destinat a l'Economat)
- ⇒ Prendre les decisions sobre el funcionament de l'hort comú, en funció de les necessitats de l'Economat i altres paràmetres de la tècnica agrícola ecològica
- ⇒ Participar, a través dels seus representants, en les decisions referents al projecte.

El funcionament habitual de l'Hort tindrà la presència diària del tècnic social amb tasques d'acompanyament de les persones participants a la vegada que acompanyarà també el grup en la seva relació i en les seves decisions. La figura d'aquest professional és molt important, ja que és el nexa d'unió entre tots els participants i també amb l'equip de gestió. L'especialista agrícola hi serà present (després d'haver fet la formació inicial) un dia a la setmana per fer les tasques de formació i assessorament sobre el conreu, la seva evolució i les dificultats que puguin presentar els cultius.

PRESSUPOST

El pressupost està comptabilitzat per al primer any d'activitat i contempla l'adequació del terreny, la posta en marxa, i la inversió inicial.

CONCEPTE	PRESSUPOST
Obres d'adequació	52.739 €
Inversió en eines i estris	1.200 €
Primera inversió en llavors i planter	2.000 €
TOTAL	55.939 €

A banda caldria tenir en compte el pressupost de funcionament del servei que, bàsicament tindria en compte les remuneracions de l'equip tècnic (80% professional del camp social i 20% d'assessorament tècnic agrícola) i que xifrem en uns 40.000 € i 3.000 € en despeses ordinàries de funcionament.

Els costos de subministraments quedarien assumits per l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú (electricitat i aigua) en ser mínims i difícilment quantificables, ja que tenen altres utilitats.

Les obres d'adequació caldria amortitzar-les en els 4 anys de cessió dels terrenys, i es podria cercar finançament per part de la Diputació de Barcelona. Per altra banda caldria estudiar si part dels treballs d'adequació del terreny es podrien fer a través dels propis usuaris, voluntariat i el suport de la Unitat de Serveis Municipals, per abaratir-ne el cost.

Si analitzem el pressupost en funció dels quilos de vegetals que es poden obtenir, molt probablement la inversió no tindria justificada la seva rendibilitat econòmica. Segons la bibliografia consultada, i fent algunes extrapolaracions segons els m² del terreny i segons un càlcul de rendiments a la baixa per no tractar-se d'una producció amb finalitats comercials, es podria obtenir una producció d'uns 7.400 Kgs. anuals. Però en aquest projecte cal trobar la rendibilitat social plenament justificada a través dels objectius fixats, tant pel que fa al retorn per als propis participants com per a la resta d'usuaris de l'Economat i per a la pròpia comunitat.

L'avaluació tindrà diversos moments: per una banda hi haurà un seguiment acurat per part de l'Equip de Gestió, qui mensualment tindrà en compte els indicadors presentats per anar valorant la marxa del servei i prendre les decisions que corresponguin.

Per altra banda, es generarà una avaluació específica de les següents activitats:

- Formació en tècniques agrícoles, a través d'una enquesta
- Formació en tècniques culinàries i de conservació dels aliments, a través d'una enquesta
- Avaluació del projecte en la seva vessant més qualitativa per part del grup de participants, a través de grup de discussió i semestralment a partir d'una enquesta individual
- Valoració de la producció dels horts personals i de l'hort comú, a partir de dades quantitatives i qualitatives.

La bateria d'indicadors prevista per a l'avaluació contínua del servei per part de l'Equip de gestió és la següent:

INDICADORS QUANTITATIUS:

Nombre de persones participants

Nombre de persones beneficiàries (membres de les unitats familiars)

Mitjana d'hores de presència per part de cada participant (recollit a partir d'un quadrant que han d'omplir individualment)

Nombre de baixes de participants i motius

Nombre i tipus d'incidències per part de les persones participants

Nombre d'assemblees realitzades per part de l'Equip Operatiu i nivell de participació

Nombre de kgs. d'aliments recollits mensualment en els horts personals

Nombre de kgs. d'aliments recollits mensualment en l'hort comú

Nombre de kgs. proveïts a l'Economat de VNG

Nombre de voluntaris col·laboradors

Nombre d'empreses i comerços col·laboradors

Nivell de satisfacció de les persones usuàries amb el projecte (enquesta)

Nivell de satisfacció de les persones usuàries amb la formació agrícola (enquesta)

Nivell de satisfacció de les persones usuàries amb la formació sobre el tractament dels aliments (enquesta)

INDICADORS QUALITATIUS:

Nivell d'implementació i resultat de les millores permanents acordades en l'Equip de Gestió

Valoració qualitativa dels professionals dels SSB sobre la situació de les persones participants

Al final del primer any i mig es començarà a valorar la possibilitat de generar una cooperativa d'iniciativa social o similar a partir de les dinàmiques generades, el grau de responsabilitat dels participants, la producció realitzada, a banda de considerar tots els aspectes formatius, normatius, fiscals i de gestió que genera la creació d'una empresa. Cal aquest temps perquè per una banda l'activitat agrícola triga a tenir els seus fruits, i és bo fer tot el cicle de producció de l'any, amb els seus productes de temporada, i per altra banda hem de considerar que les persones participants parteixen d'una situació social desfavorida, amb un atur de llarga durada i molt probablement amb altres problemes associats lligats a una baixa autoestima, poca formació, i en diversos estadis de processos d'exclusió social.

CONCLUSIONS

El model de distribució alimentària utilitzat majoritàriament fins fa uns anys no és el més adient per donar una resposta que ajudi les persones a sobreposar-se a una situació adversa, a un procés d'exclusió social. La simple entrega d'aliments, sovint insuficients i que no cobreixen totes les necessitats de nutrició de les persones, situa els homes i dones usuaris en una posició de minoria d'edat, de dependència envers aquella persona, entitat o institució que ajuda, sense poder oferir res a canvi, sense poder participar, opinar o escollir. La llarga i crua crisi econòmica que encara estem patint ens ha portat també la necessitat d'innovar en aquest camp, ja que les persones a atendre havien canviat molt el seu perfil i havia crescut molt en volum: els protagonistes de la nova pobresa ja no esperen l'acció d'una insuficient acció benèfica, sinó que entenen que tenen drets socials que la responsabilitat pública ha d'atendre i en moltes ocasions volen assumir un paper actiu i fins i tot de denúncia social. Els nous models o serveis, entenc que han de considerar les necessitats alimentàries sota el prisma del dret a l'alimentació i han de comptar amb la participació i el protagonisme de les persones afectades.

Crec que puc donar per confirmada la meua hipòtesi de treball. Tal com la formulava en la introducció, *és possible canviar el model de distribució d'aliments amb un marcat caràcter assistencial que beu de les accions benèfiques nascudes a partir dels segles X i XI a Europa de mans de l'Església i més tard dels poders públics, i crear uns dispositius que garanteixin la nutrició de les persones des de la base del dret a l'alimentació reconegut en la nostra societat. I a la vegada que sigui un aglutinador per a altres activitats participades on la voluntat de la persona pren un rol central de cara a recórrer inversament el procés d'exclusió social tot guanyant en formació, capacitats i relacions inclusives.* Caldria veure, en la seva implementació, si es confirmen cadascun dels elements descrits i si es pot assolir en la seva totalitat, però la valoració és que els elements i els recursos proposats són reals i assolibles els objectius

Potser sóc més prudent a l'hora de valorar si l'Hort de l'Economat podria suposar una sortida laboral real per als seus participants en forma d'una cooperativa. No he pogut aprofundir sobre la viabilitat econòmica en relació a la suposada producció de l'hort, primer perquè els meus coneixements són absolutament insuficients en aquest camp, i per altra banda perquè he pogut conèixer que existeix una variabilitat molt alta en relació a les condicions de la

terra, de la climatologia, de l'organització dels cultius, etc. A banda, cal considerar les variables personals i grupals d'una iniciativa d'aquest tipus. En tot cas, si que crec que puc afirmar que una experiència com la que descriu ofereix un recorregut a les persones participants que els pot permetre:

- a. Una recuperació de la capacitat de relació i d'autoajuda, si aquesta estava malmesa
- b. Una formació en l'àmbit agroalimentari
- c. Una possible sortida laboral en el sector agrícola per compte d'altri
- d. Una millora de la qualitat alimentària i la salut pròpia i la de la seva família
- e. Una possibilitat d'increment de l'autoestima i de la pròpia valoració positiva en tant que pren un paper actiu en la resolució de les seves dificultats
- f. Sentir-se altament satisfets per la col·laboració en un projecte comunitari, que persegueix el bé comú i poder fer un retorn al dispositiu que a la vegada els està ajudant a ells
- g. Participar en un projecte més ampli que potencia el sector primari de la ciutat, reutilitza solars abandonats i promou els aliments ecològics i de proximitat

En un altre ordre de coses, he pogut comprovar com és possible generar projectes de caire promocional i participatiu des de la voluntat de l'administració i el tercer sector, en contrast amb la idea que es pot tenir des d'alguns moviments socials de que només són prou vàlides les iniciatives que neixen de les pròpies persones afectades, al marge de l'administració. Crec que tots dos models són vàlids, i que la força de la responsabilitat pública i la implicació, motivació i consciència del tercer sector i de la seva principal força que és el voluntariat poden crear serveis que acabin en l'autogestió. En aquest sentit, conèixer, aprendre i focalitzar sobre els dispositius de distribució alimentària em fa constatar l'excel·lència del projecte de l'Economat de VNG, - i d'altres que sorgeixen en els municipis amb aquest model - i reafirmar-me que es pot crear un servei basat en la col·laboració imprescindible de 100 voluntaris i que sigui un èxit.

Finalment, i a un nivell personal, ha estat una molt bona experiència en el sentit que he pogut dedicar-me i aprofundir en l'àmbit de la distribució d'aliments i en altres nous per a mi, com tot el camp de l'agricultura ecològica, però a la vegada, per raons del caràcter acadèmic d'aquest treball, he trobat a faltar el necessari treball interdisciplinari en el moment de crear el servei, amb totes les seves aportacions i riquesa, així com el procés de construcció participada, que és la clau d'aquest projecte.

Em sumo a les paraules de Fernando Fantova (2015)

... para llegar a ejercer el poder político desde las instituciones públicas a favor de la vida de las personas que más necesitan de ellas, hay que llegar a ese lugar con un relato coherente, conocimientos suficientes, capacidad de gestionar el conflicto, y un buen manejo de relaciones y alianzas en red. Todo eso sólo se logra mediante la participación en procesos sociales capaces de partir del territorio y de las necesidades de las personas y, como las mareas, ir subiendo hasta llegar a los centros de poder y empaparlos con intensidad.

A alguien le tocará el liderazgo, alguien pondrá cara al proceso transformador, alguien hará ondear la bandera en la cumbre. Pero, si esas personas no pierden la lucidez, sabrán que sólo la participación de muchas y muchos en las cordadas y escaladas que les llevaron hasta allí y sólo la continuidad de su complicidad activa harán posible su labor y su impacto.

BIBLIOGRAFIA

Agència de Salut pública de Catalunya et alt. (2013). *Guia de pràctiques correctes d'higiene per a l'aprofitament segur del menjar en els sectors de la restauració i el comerç minorista*. Barcelona: Agència de Salut pública de Catalunya. Recuperat el 22/5/2015 a

http://www.gencat.cat/salut/acsa/html/ca/dir2967/gpch_malbaratament.pdf

Aguilar Hendrickson, M. (2010). La huella de la beneficència en los Servicios sociales. Zerbitzuan: Gitzarte zerbitzuetarako , 48, 9-16. Recuperat l'11/01/2015 a dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3419478.pdf

Aguilar Hendrickson, M. (2012). Los Servicios sociales frente a la exclusión. Zerbitzuan: Gitzarte zerbitzuetarako , 51, 9-26. Recuperat l'11/01/2015 a

<http://www.zerbitzuan.net/documentos/zerbitzuan/Los%20servicios%20sociales%20frente%20a%20la%20exclusion.pdf>

Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i Caritas Interparroquial (2015): Projecte de l'Economat de VNG. Document intern, no editat.

Ajuntament de Vilanova i la Geltrú (2013). *Creació d'una Xarxa d'horts amb finalitat social i per a la recuperació d'espais urbans*. Document intern, no editat.

Ajuntament de Vilanova i la Geltrú (2015). *Xarxa d'horts ecològics*. Recuperat 29/05/2015, des de

http://www.vilanova.cat/html/tema/medi_ambient/horts_urbans_ecologics.html

Bech de Careda, H. (2013). *Projecte d'implantació d'horts socials al solar del carrer de Masia de'n Cabanyes de Vilanova i la Geltrú*. Treball de final de Grau en Enginyeria Tècnica Agroambiental i del Paisatge no publicada, Universitat Politècnica de Catalunya, Barcelona

Canadell, A. (2007) Sostenibilitat. Una cultura de la Interdependència. *Sostenible?: Sostenibilidad y*

complejidad (nº 9), 73-90. Recuperat 28/12/2014 a <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2551752>

Centre d'Estudis i Recerca Sindicals (CERES), Informe sobre l'evolució de les desigualtats socials a Catalunya,

Barcelona: CERES -CCOO, 2014. Recuperat a <http://www.ccoo.cat/ceres/documents/informes/0000001310.pdf>

De Castro, M. et al. (abril 2013). Treball social amb famílies des dels Serveis Socials Bàsics. *Revista de Treball Social: Repensant el Treball social amb famílies (II)*, nº 198, pàgines 98-103. Recuperat 27/12/2014 a

<http://www.tscat.cat/images/rts/rts198.pdf>

Diputació de Barcelona. (2013). *Anàlisi dels serveis d'allotjament i alimentació d'urgència i recomanacions per a la seva cobertura des del món local*. Barcelona: Diputació de Barcelona

Diputació de Barcelona. (2014). *Guia pràctica per al desenvolupament de xarxes d'agents per a la inclusió social*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Recuperat 11/01/2015 a

<http://www.diba.cat/documents/14465/33311957/2266-17781-2014+Guia+pr%C3%A0ctica+per+al+desenvolupament+de+xarxes+d%C2%B9agents+per+la+inclusi%C3%B3%20social+E-LLIBRE.pdf/160f61a3-431a-43d9-b1ad-f2d454dd35b6>

Diputació de Barcelona. (2014). Manual de gestió de menjadors socials. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Recuperat 11/01/2015 a

<http://www.diba.cat/documents/14465/33311957/MANUAL+de+gesti%C3%B3%20de+menjadors+socials.pdf/0b7afc8a-75c8-449e-9d1c-9936ad4185ce>

eQualiment (2015). *Gestió d'aliments solidaris*. Recuperat el 22/05/2015 des de http://www.equaliment.org/presentacio3_1/5G1ICS7tAW4om86ZIALJ_1w171xd2jYJe2vZNZQvZmtsSspWtsBlf5WRaGT0aHq

Fantova, F. (2010). Servicios públicos, tramas relacionales e inclusión social. Dins Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció social i Ciutadania (ed.), Col·lecció Inclusió social, nº 2, *Polítiques d'Inclusió social: Recull dels continguts del Seminari permanent de formació i treball en xarxa, anys 2007 i 2008, realitzat en el marc del Programa per al desenvolupament de plans locals d'inclusió social del Departament d'Acció Social i Ciutadania* (1a ed., p. 193-202). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Recuperat 11/01/2015 a http://fantova.net/?page_id=179&q=Servicios%20p%C3%BAblicos%2C%20tramas%20relacionales%20e%20inclusi%C3%B3n%20social

Fantova, F. (2012). Crisis de los cuidados y derecho a los servicios sociales: un enfoque (ponencia preparada para el seminario internacional sobre cuidados y migraciones Internacionales organizado por la Universidad de Deusto. Recuperat l'11/5/2015 a http://fantova.net/?page_id=46

Fantova, F. Enfoque comunitario e innovación social (2014). Recuperat el 21/12/2014 des de http://fantova.net/?page_id=71

Fantova, F. Aportacions específiques de la iniciativa social en la seva col·laboració amb el sector públic en els serveis socials i altres serveis a persones (2015). Recuperat el 4/6/2015 des de http://fantova.net/?page_id=71

FAO, WFP i IFAD (2012). El estado de la inseguridad alimentaria en el mundo. Fortalecimiento de un entorno favorable para la Seguridad alimentaria y la nutrición. Rome: FAO. Recuperat el 28/05/2015 a <http://www.fao.org/3/a-i4030s.pdf>

Fundación FOESSA (2012). Exclusión y desarrollo social. Madrid: Fundación FOESSA y Caritas. Recuperat 11/05/2015 a http://www.foessa.es/publicaciones_download.aspx?Id=4317

Garriga, E. (2015). Els horts ecològics de Vilanova i la Geltrú. Recuperat el 29/05/2015 a <http://hortsvng.blogspot.com.es/p/calendari.html>

Mancomunitat Penedès-Garraf (2015). *Servei d'Iniciatives Econòmiques*. Recuperat 21/5/2015, des de <http://iniciativeseconomicas.com/>

Montagut, X. (2013) *Alternatives a la crisi i Sobirania Alimentària*. Barcelona: Xarxa de Consum Solidari. Recuperat el 19/01/2015 a <http://www.xarxaconsum.net/mm/file/GAP/gap6.pdf>

Navarro, S. (2012). Ciclos e itinerarios de transformación y aprendizaje organizacional: magos sin magia, personas con deseos y caminos de baldosas amarillas. Dins Joaquín Gairín Sallán (ed.), *Libro de materiales del II Congreso Internacional, EDO 2012 "Gestión del conocimiento y desarrollo organizativo : formación y formación corporativa"*. Madrid: Editorial Walters Kluwer Educación

Nirenberg, O., Brawerman, J., Ruiz, V. (2003). *Programación y evaluación de proyectos sociales: Aportes para la racionalidad y la transparencia (1ª ed.)*. Buenos Aires: Paidós.

Riberas, G., Vilar, J., Mora, P. (2013). *Elaboració de projectes socials: Disseny i avaluació de les accions socioeducatives (1ª ed.)*. Barcelona: Claret

Rodríguez Zoya, L. I Aguirre, J. (2011). Teorías de la complejidad y ciencias sociales. Nuevas Estrategias Epistemológicas y Metodológicas. *Nómadas. Revista Crítica de Ciencias Sociales y Jurídicas (nº 30)*. Recuperat el 28/12/2015 a http://pendientedemigracion.ucm.es/info/nomadas/30/rdzzoya_aquirre.pdf

Stahel, A.(2007) Complejidad y Ciencias Sociales. *Sostenible?: Sostenibilidad y complejidad* (nº 9), 51-72. Recuperat 28/12/2014 a <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2551750>

Observatori DESC, Entrepobles, EDPAC (2014) *Informe sobre el dret a l'alimentació a Catalunya. Impactes de la pobresa alimentària a Ciutat Vella i Nou Barris* (Barcelona). Barcelona: Observatori DESC. Recuperat el 19/01/2015 a <https://asapcatalunya.wordpress.com/category/documents-i-publicacions/>

Palacios, T. Et al. (2013). Trabajo social con familias desde los Servicios Sociales Básicos. *Revista de Treball Social. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya*, 198, 98-103. Recuperat el 15/01/2015 a http://www.tscat.cat/index.php?option=com_content&view=article&id=1170&catid=37&lang=ca

Peiró i Compains, I. (2015). *Dignificar i defensar el dret a l'alimentació: Promovent l'atenció integral i l'autonomia de les persones*. Barcelona: Taula d'Entitats del Tercer Sector de Catalunya

Ulla, L., Giomi, C. (2006). *Guía para la elaboración de proyectos sociales* (1ª ed.). Buenos Aires: Espacio Editorial.